МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЧНИЙ
КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Виконала: студентка ІІ курсу, групи 8.0354-мк-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська»
освітньо-професійної програми «Переклад та міжкультурна комунікація»
_____ Полякова В.В.

Керівник_____ проф. Павленко І.Я.
Рецензент _____ доц. Меркулова О.В.

Запоріжжя
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Філологічний
Кафедра Слов'янської філології
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська»
Освітньо-професійна програма «Переклад та міжкультурна комунікація»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____
проф. Павленко І.Я.
«____»_____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
Поляковій Вікторії Вікторівні

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) Інноваційні процеси у практиці перекладу документів періоду російсько-української війни
Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)_ д. філол. н., проф. Павленко Ірина Яківна
затверджені наказом ЗНУ від «13» березня 2025 року № 396-с
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи 10.11.2025 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту: *Нормативні документи, що регламентують діяльність перекладача, номенклатура документів для перекладу воєнного часу*
4.Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
1) *Теоретичні засади інновацій у перекладацькій діяльності*
2) вплив глобальних кризових обставин на практику перекладу документів
3) Документи періоду російсько-української війни як об'єкт перекладу
4) Інноваційні процеси у практиці перекладу документів
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
_____
_____
_____
_____
_____
_____

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Павленко І. Я., професор	15.03.2025	15.03.2025
Розділ 1	Павленко І. Я., професор	5.04.2025	5.04.2025
Розділ 2	Павленко І. Я., професор	23.05.2025	23.05.2025
Розділ 3	Павленко І. Я., професор	18.06.2025	18.06.2025
Розділ 4	Павленко І. Я., професор	4.09.2025	4.09.2025
Розділ 5	Павленко І. Я., професор	3.10.2025	3.10.2025
Висновки	Павленко І. Я., професор	1.11.2025	1.11.2025

Дата видачі завдання 15.03.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної Роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	15.03 – 5.04.2025	*Виконано*
2.	Добір фактичного матеріалу	10.05.2025	*Виконано*
3.	Написання вступу	25.05.2025	*Виконано*
4.	Написання теоретичного розділу	28.08.2025	*Виконано*
5.	Написання практичного розділу	10.10.2025	*Виконано*
6.	Формулювання висновків	1.11.2025	*Виконано*
7.	Проходження нормоконтролю	12.11.2025	*Виконано*
8.	Одержання відгуку та рецензії	25.11.2025	*Виконано*
9.	Захист	10.12.2025	*Виконано*

Магістрант _____ В. В. Полякова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ І. Я. Павленко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ І.Л. Мацегора

РЕФЕРАТ

Текст кваліфікаційної роботи магістра 115 сторінок, 56 джерел.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ — перекладацька діяльність у сфері військових, гуманітарних, медичних, офіційно-ділових та дипломатичних документів воєнного періоду.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ — інноваційні процеси в перекладі зазначених документів, зокрема застосування цифрових технологій (CAT, NMT, AI) та методів міжкультурної адаптації.

МЕТА РОБОТИ — здійснити комплексний аналіз інноваційних процесів у перекладі документів воєнного періоду та обґрунтувати підходи, які поєднують технологічні засоби з гуманітарною етикою й міжкультурною компетентністю.

ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ:

- проаналізувати теоретичні засади інновацій у перекладознавстві;
- дослідити вплив глобальних криз (війна, пандемія COVID-19) на практику перекладу;
- охарактеризувати типологію документів воєнного часу та особливості їх перекладу;
- виявити проблеми термінології, неологізмів і політично маркованої лексики;
- оцінити ефективність та обмеження CAT-, NMT-, AI-технологій;
- розробити практичні рекомендації щодо перекладу у кризових умовах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ — описовий, порівняльний, лінгвістичний та стилістичний аналіз, кейс-стаді, метод систематизації, узагальнення, емпіричний аналіз ефективності технологій перекладу.

НАУКОВА НОВИЗНА полягає у всебічному аналізі поєднання сучасних перекладацьких технологій із принципами гуманітарної відповідальності. Уперше в українському перекладознавстві комплексно досліджено вплив міжкультурної адаптації на точність перекладу документів

воєнного періоду та роль перекладача як медіатора глобальної комунікації в умовах війни.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ полягає в можливості використання результатів:

- для професійної підготовки перекладачів;

- у діяльності державних та міжнародних гуманітарних структур;

- у розробці навчальних програм, глосаріїв та стандартів перекладу кризових текстів.

ПЕРЕКЛАД, ВІЙНА, ДОКУМЕНТИ, CAT-ТЕХНОЛОГІЇ, NMT, ПОСТРЕДАГУВАННЯ, МІЖКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ, ЕТИКА ПЕРЕКЛАДАЧА.

ABSTRACT

Text of the master's qualification work 115 pages, 56 sources.

OBJECT OF THE RESEARCH — translation activities in the field of military, humanitarian, medical, official business and diplomatic documents of the war period.

SUBJECT OF THE RESEARCH — innovative processes in the translation of the specified documents, in particular the use of digital technologies (CAT, NMT, AI) and methods of intercultural adaptation.

PURPOSE OF THE WORK — to carry out a comprehensive analysis of innovative processes in the translation of documents of the war period and to substantiate approaches that combine technological means with humanitarian ethics and intercultural competence.

RESEARCH TASK:

- to analyze the theoretical foundations of innovations in translation studies;
- to investigate the impact of global crises (war, COVID-19 pandemic) on translation practice;
- to characterize the typology of wartime documents and the features of their translation;
- identify problems of terminology, neologisms and politically marked vocabulary;
- assess the effectiveness and limitations of CAT, NMT, AI technologies;
- develop practical recommendations for translation in crisis conditions.

RESEARCH METHODS – descriptive, comparative, linguistic and stylistic analysis, case studies, systematization method, generalization, empirical analysis of the effectiveness of translation technologies.

SCIENTIFIC NOVELTY consists in a comprehensive analysis of the combination of modern translation technologies with the principles of humanitarian responsibility. For the first time in Ukrainian translation studies, the impact of intercultural adaptation on the accuracy of the translation of wartime documents and

the role of the translator as a mediator of global communication in war conditions has been comprehensively studied.

THE PRACTICAL SIGNIFICANCE lies in the possibility of using the results:

- for professional training of translators;
- in the activities of state and international humanitarian structures;
- in the development of curricula, glossaries and standards for the translation of crisis texts.

TRANSLATION, WAR, DOCUMENTS, CAT TECHNOLOGIES, NMT, MEDIATION, INTERCULTURAL ADAPTATION, TRANSLATOR'S ETHICS.

ЗМІСТ

	ВСТУП	9
	РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	13
1.1	Поняття інновацій у сфері перекладу	14
1.2	Еволюція перекладацьких технологій: від традиційних методів до штучного інтелекту	15
1.3	Теоретичні підходи до аналізу інновацій у перекладі	15
1.4	Особливості перекладу документів у кризових умовах (війна, пандемія, надзвичайні ситуації)	16
1.5	Міжкультурна комунікація як фактор інноваційних трансформацій у перекладацькій діяльності	17
		17
	РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗОВИХ ОБСТАВИН (COVID-19 І ВІЙНА) НА ПРАКТИКУ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ	21
2.1	Універсальні та національні виклики перекладацької діяльності в умовах глобальних криз	21
2.2	Перекладацька діяльність у мирний час: стабільність і професійна спеціалізація	22
2.3	Пандемія COVID-19: глобальна медико-соціальна комунікація	24
2.3.1	Міжкультурні аспекти та приклади перекладу. Адаптація термінів і комунікативних стратегій	24
2.4	Переклад у період війни: документування реальності й гуманітарна комунікація	26
2.5	Порівняльний аналіз перекладацької практики у мирний, пандемічний і воєнний періоди	27
2.6	Міжкультурний вимір у різні періоди	31
	РОЗДІЛ 3. ДОКУМЕНТИ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ЯК ОБ’ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ	33
3.1	Типологія документів: військові, гуманітарні, дипломатичні, медійні, медичні, юридичні	33
3.2	Лінгвістичні та стилістичні особливості документів воєнного часу	45

3.3 Проблеми термінології, неологізмів та політично маркованої лексики 59
3.3.1 Термінологічні проблеми у військових і технічних текстах 59
3.3.2 Проблема багатозначності військових абревіатур 62
3.3.3 Термінологія гуманітарних і медичних документів 63
3.3.4 Неологізми та суспільно-політична лексика 67
3.3.5 Політично забарвлена лексика і перекладацька відповідальність 69
3.4 Питання достовірності, нейтральності та етичної відповідальності перекладача 70
3.4.1 Достовірність перекладу 70
3.4.2 Нейтральність перекладача 72
3.4.3 Етична відповідальність 74

РОЗДІЛ 4. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ 77
4.1 Інноваційні технології у перекладі документів воєнного періоду 77
4.2 Міжкультурні аспекти та перекладацька етика 78
4.3 Інноваційні підходи до навчання перекладачів воєнної документації 84
4.4 Модель професійної компетентності перекладача документів воєнного періоду 84

РОЗДІЛ 5. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕРЕКЛАДІ ДОКУМЕНТІВ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ 86
5.1 Приклад перекладу військового документа 86
5.2 Приклад перекладу медичного документа 89
5.3 Приклад перекладу гуманітарного документа 91
5.4 Порівняльний аналіз результатів перекладу 94
Висновки до розділу 5 96

ВИСНОВКИ 100

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 104

ДОДАТКИ 109

Таблиця порівняння перекладів 109

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні глобальні виклики – пандемія COVID-19 та російсько-українська війна – істотно трансформували підходи до міжкультурної комунікації й перекладацької діяльності. У цих умовах переклад документів виходить за межі традиційної лінгвістичної практики та набуває стратегічного, гуманітарного й етичного значення.

У воєнний період перекладач виконує не лише функцію мовного посередника, а й стає учасником міжнародної комунікації між державними установами, гуманітарними організаціями, дипломатичними структурами та суспільством. Від його роботи залежать точність формулювань, юридична коректність, нейтральність передачі фактів, а також доступність інформації для міжнародної аудиторії.

Інноваційні перекладацькі технології — системи комп'ютерної підтримки перекладу (CAT), нейронний машинний переклад (NMT), інструменти постредагування, корпусні ресурси та засоби штучного інтелекту — стають важливою частиною перекладацької практики в кризових умовах. Водночас їх використання порушує питання достовірності, міжкультурної адаптації та етичної відповідальності перекладача, особливо під час роботи з військовими, медичними, дипломатичними й гуманітарними документами.

Отже, актуальність теми визначається:

1. необхідністю інтеграції інноваційних технологій у переклад документів воєнного періоду;
2. зміною типології та умов функціонування таких документів;
3. потребою забезпечити міжкультурну точність, нейтральність і гуманітарну етику в перекладознавчій практиці під час війни.
4. зміною номенклатури документів та умов їх перекладу

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження — проаналізувати інноваційні процеси в перекладі документів періоду російсько-української війни та обґрунтувати комплексний

підхід до поєднання сучасних перекладацьких технологій із принципами міжкультурної адаптації.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. Проаналізувати теоретичні засади інновацій у сучасному перекладознавстві.
2. Визначити вплив глобальних кризових обставин (пандемії, війни) на перекладацьку практику.
3. Охарактеризувати типологію й лінгвістичні особливості документів воєнного періоду.
4. Дослідити проблематику термінології, неологізмів і політично маркованої лексики у воєнному дискурсі.
5. Розглянути роль міжкультурної комунікації та етичної відповідальності перекладача.
6. Проаналізувати можливості та ризики застосування інноваційних технологій (CAT, NMT, AI) у перекладі документів воєнного часу.
7. Запропонувати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності перекладацької діяльності у воєнних і гуманітарних ситуаціях.

Об'єкт дослідження — перекладацька діяльність у сфері офіційно-ділових, військових, гуманітарних, медичних та дипломатичних документів воєнного періоду.

Предмет дослідження — інноваційні процеси в перекладі таких документів, зокрема застосування цифрових технологій та методів міжкультурної адаптації.

Методи дослідження

У дослідженні використано сукупність методів, що забезпечують комплексний аналіз теми:

- **Спостереження** — для виявлення особливостей перекладацької діяльності в умовах кризи.
- **Дескриптивний метод** — для опису інноваційних процесів у перекладі.
- **Метод систематизації** — для класифікації нових підходів і технологій.

- **Узагальнення** — для виокремлення тенденцій розвитку перекладацьких практик.
- **Теоретичний аналіз**— для узагальнення наукових підходів до інновацій у перекладознавстві, аналізу і синтезу.
- **Порівняльний метод** — для зіставлення традиційних і автоматизованих способів перекладу.
- **Метод кейс-стаді** — для аналізу конкретних прикладів перекладу військових, медичних і гуманітарних текстів.

Наукова новизна

Наукова новизна роботи полягає у всебічному дослідженні інноваційних процесів у перекладі документів воєнного періоду з урахуванням міжкультурної специфіки й етичних вимог сучасної комунікації. Новизна зумовлена й тим, що дослідження проводиться синхронно з процесами, що відбуваються, а отже – й новизною самого досліджуваного матеріалу.

Уперше в українському перекладознавстві системно проаналізовано:

- поєднання технологічних інструментів (CAT, NMT, AI) із гуманітарними принципами перекладацької етики;
- вплив міжкультурної адаптації на точність і нейтральність перекладу військових, медичних, юридичних і гуманітарних документів;
- практичні аспекти постредагування машинного перекладу в умовах кризової та термінової комунікації.

Практичне значення роботи Отримані результати можуть бути використані:

- у професійній підготовці перекладачів, що працюють з офіційними, військовими та гуманітарними документами;
- у діяльності державних і міжнародних інституцій, які потребують точних перекладів у кризових ситуаціях;
- у розробленні навчальних курсів з перекладу воєнного та кризового дискурсу;
- у створенні глосаріїв, стандартів та методичних рекомендацій щодо міжкультурної адаптації перекладів.

Структура роботи: Дослідження складається зі вступу, п’яти розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про наукову працю: обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено об’єкт і предмет, охарактеризовано методи роботи та розкрито логічну структуру дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Переклад завжди був важливим інструментом міжкультурної комунікації, і вже з давніх часів дослідники звертали увагу на його роль і завдання. Ще у XX столітті такі вчені, як Володимир Комісаров, Пітер Ньюмарк та Юджин Найда, заклали фундаментальні теорії, що акцентують увагу на точності передачі змісту та функціональній адекватності тексту перекладу. Володимир Комісаров, наприклад, розглядав переклад як процес кодування та декодування змісту, наголошуючи на важливості збереження смислової єдності [Комісаров [2004, с. 45]. Пітер Ньюмарк висував ідею функціонального підходу, згідно з якою переклад має адаптуватися до цільової аудиторії, зберігаючи при цьому комунікативну функцію оригіналу [Newmark Peter с. 39]. Юджин Найда відомий своєю концепцією динамічної еквівалентності, яка передбачає відтворення не тільки смислу, але й ефекту тексту на читача [Eugene A. Nida та Charles R. Taber с. 24].

Ці підходи забезпечили міцну теоретичну базу для розуміння природи перекладу як міжмовної та міжкультурної діяльності. Однак, з розвитком технологій та зміною соціокультурних умов, з’явилися нові виклики, які вимагали переосмислення традиційних теорій.

Сучасна перекладацька спільнота переживає епоху цифрової трансформації. Впровадження машинного перекладу, CAT-інструментів, систем штучного інтелекту суттєво розширили можливості і масштаби перекладацької діяльності. Водночас, це підвищує вимоги до професійної компетентності перекладачів, які повинні не лише володіти мовою, а й вміти ефективно взаємодіяти з технологіями, критично оцінювати автоматичний переклад і впроваджувати постредагування.

Особливу увагу слід приділити роботі перекладачів у кризових умовах. Пандемія COVID-19 поставила спільні завдання перед усіма галузями, включно з перекладом, зокрема необхідність швидко адаптуватися до

дистанційної роботи, забезпечувати оперативний переклад медичних, наукових і правових текстів, що мають безпосередній вплив на життя людей.

Проте в українському контексті особливо актуальним стало перекладознавство в умовах війни. Гібридний характер сучасних військових дій, інформаційна війна, нові форми комунікації та дезінформації висувають специфічні вимоги до перекладу. Важливо враховувати не лише мовні, а й культурні, політичні, емоційні аспекти, що відображаються у текстах, які перекладають. В таких умовах перекладачі стають не лише носіями лінгвістичних знань, а й учасниками інформаційного протистояння, що потребує високого професіоналізму та моральної відповідальності.

Отже, сучасні теоретичні засади інновацій у перекладацькій діяльності базуються на інтеграції класичних підходів із новими технологічними можливостями та соціальними викликами, серед яких пандемія і війна посідають особливе місце. Професія перекладача вимагає не тільки майстерності володіння мовою, а й гнучкості, інноваційності, здатності працювати в екстремальних умовах.

1. Поняття інновацій у сфері перекладу

Інноваційні процеси в перекладацькій діяльності є відображенням загальносвітових тенденцій цифровізації, глобалізації та міжкультурної інтеграції.

Під інноваціями у перекладі розуміють нові методи, технології, підходи або стратегії, які підвищують ефективність, точність та адаптивність перекладацької роботи.

Серед них — автоматизовані системи перекладу (CAT), нейромережеві моделі (NMT), гібридні форми постредагування, створення термінологічних баз та корпусів текстів.

Інновації у перекладі не обмежуються лише технічним аспектом. Вони охоплюють і когнітивні зміни у перекладацькому мисленні, розвиток

міжкультурної компетентності, етичної відповідальності та критичного підходу до інформації.

У цьому контексті перекладач стає не лише мовним фахівцем, а учасником міжкультурного діалогу, який забезпечує точність смислу у різних культурних системах. [Pym, Anthony 2023, с. 4]

1.2. Еволюція перекладацьких технологій: від традиційних методів до штучного інтелекту

Розвиток перекладацьких технологій відбувався поетапно. У XX столітті домінували традиційні ручні методи перекладу, засновані на філологічному аналізі, контекстуальному підході та авторській інтерпретації.

На початку XXI століття з появою комп'ютерних інструментів (CAT-tools) переклад став технологічно підтримуваним процесом.

До найвідоміших інструментів належать *SDL Trados Studio, MemoQ, Wordfast, Smartcat, DeepL Translator*, які дозволяють автоматизувати повторювані елементи тексту, формувати глосарії, зберігати пам'ять перекладів (*Translation Memory*).

Останній етап розвитку — це інтеграція штучного інтелекту (AI) і нейромережевих перекладачів (NMT), що забезпечують глибше розуміння контексту, стилю та інтенції.

Водночас, технологізація породжує етичні та міжкультурні виклики: машина не завжди розпізнає культурні алюзії, конотації чи національно забарвлені реалії.

Тому людське постредагування залишається ключовим етапом забезпечення міжкультурної точності.

1.3. Теоретичні підходи до аналізу інновацій у перекладі

Сучасне перекладознавство розглядає інноваційні процеси через кілька основних наукових парадигм:

- Лінгвістична теорія перекладу — акцентує увагу на точності передачі змісту та функціональній еквівалентності [Комиссаров (2004, с. 10], [Eugene A. Nida 1969, с. 24],
- Когнітивна теорія перекладу — аналізує процес перекладу як мисленнєву діяльність, де інновації оптимізують когнітивні стратегії перекладача. [Павлик, О. том 21, № 2 (2021), с. 60–63].
- Соціокультурна теорія перекладу — наголошує на ролі перекладача як медіатора між культурами [L. Venuti 1995 с. 1-20], [S. Bassnett 2013, с. 88-95].
- Інтердисциплінарний підхід — розглядає переклад у зв'язку з інформаційними технологіями, соціальною комунікацією та культурною антропологією [А. Баранова (2020), с. 3-4].

Впровадження інновацій у перекладознавстві є закономірним наслідком інтеграції цих підходів: технологічна автоматизація поєднується з гуманітарним змістом міжкультурної комунікації.

1.4. Особливості перекладу документів у кризових умовах (війна, пандемія, надзвичайні ситуації)

Кризові умови — такі як пандемія COVID-19 або війна — кардинально змінюють функції перекладача.

Він стає інформаційним посередником між державними структурами, міжнародними організаціями та громадянами.

Під час пандемії основним завданням було забезпечити точний, адаптований до культурного контексту переклад медичних та правових документів: сертифікатів вакцинації, постанов МОЗ, протоколів ВООЗ.

У період війни перекладачі працюють із військовими, гуманітарними та судовими документами, де навіть незначна помилка може мати юридичні чи політичні наслідки.

Крім точності, у кризовий час особливо важливо зберігати етичну нейтральність, емоційну стійкість і культурну обережність, оскільки переклад

стає частиною міжнародної дипломатії, гуманітарних місій і процесів документування правди.

1.5. Міжкультурна комунікація як фактор інноваційних трансформацій у перекладацькій практиці

Міжкультурна комунікація — це не лише обмін інформацією між представниками різних культур, а й процес узгодження цінностей, норм, світоглядних установок.

У перекладі цей процес відображається у виборі термінів, стилістичних рішень, форми звертань і навіть граматичних конструкцій.

Інноваційні технології сприяють ефективнішій міжкультурній взаємодії, але лише тоді, коли вони поєднуються з людською культурною компетентністю.

Наприклад, система штучного інтелекту може здійснити буквальний переклад терміна „opór”, але лише перекладач здатен визначити, чи слід передати його як „опір”, „рух спротиву” або „оборона” — залежно від історичного та культурного контексту.

Таким чином, інновації у перекладі не замінюють міжкультурну компетентність, а лише підсилюють її ефективність.

Перекладач майбутнього — це не лише користувач технологій, а медіатор між культурами, епохами та цінностями, який поєднує цифрові інструменти з гуманістичним підходом [A. Pym (2010) c. 161].

Висновки до розділу 1

1. Інноваційні процеси у перекладі визначаються поєднанням технологічного прогресу, когнітивних змін і міжкультурної взаємодії. Під когнітивними змінами розуміють трансформацію мисленнєвих процесів перекладача у зв’язку з новими умовами роботи: це зміна способів обробки інформації, адаптація до роботи з цифровими інструментами, підвищення ролі критичного мислення у взаємодії з автоматичним перекладом, а також посилення уваги до контексту, культурних особливостей і нюансів тексту. Когнітивні зміни включають

розвиток ост воєнного ьну навичок, тобто здатності усвідомлено контролювати і регулювати власний перекладацький процес, а також гнучкість у прийнятті рішень, що зумовлено швидкими змінами інформаційного середовища та складністю міжкультурних комунікацій.

2. Перекладач у XXI столітті виступає як технологічно оснащений і культурно свідомий комунікатор.
3. Використання інноваційних технологій потребує етичного й міжкультурного постредагування, особливо у воєнних і кризових контекстах. Упровадження інноваційних технологій у перекладацьку практику — таких як нейронні системи машинного перекладу (NMT), CAT-інструменти та автоматизовані системи управління термінологією — суттєво змінило професійну динаміку перекладу [Pym, (2011), с. 87; Cronin, (2013), с. 3]. Проте, як наголошують дослідники, технологічна ефективність не усуває необхідності людського втручання, оскільки переклад залишається соціально й етично вмотивованою діяльністю [Chesterman, 2001; Baker, 2018]. Особливої ваги етичний аспект набуває у воєнних і кризових контекстах, коли переклад пов’язаний із передачею стратегічно важливої або чутливої інформації. У таких ситуаціях від точності перекладу залежить не лише комунікативний успіх, а й безпека людей та ефективність міжнародної взаємодії. Як зазначає Честерман етика перекладу передбачає відповідальність за «адекватність і правдивість повідомлення» — принцип, який не може бути гарантований машинними системами без людського постредагування. Крім того, інноваційні системи перекладу, навіть найрозвиненіші нейронні моделі, недостатньо враховують міжкультурний контекст [Chesterman (2001), с. 67]. Вони не розпізнають культурні конотації, соціальні табу чи прагматичні відтінки висловлювань [Baker, (2011) с. 140 – 150]. Тому міжкультурне постредагування необхідне для адаптації перекладу до комунікативних норм цільової культури, що забезпечує не лише точність, а й етичну прийнятність повідомлення. Кронін

наголошує, що у глобалізованому світі переклад стає інструментом «етичної взаємодії між культурами», і саме людський перекладач виконує роль медіатора, який урівноважує технологічну автоматизацію з культурною чутливістю [Cronin (2013), с. 7]. Отже, етичне та міжкультурне постредагування є невід'ємною складовою інноваційного перекладацького процесу, особливо в умовах воєнних або гуманітарних криз. Воно гарантує не лише точність і достовірність перекладу, але й збереження моральної відповідальності перекладача перед суспільством і культурною спільнотою.

4. Міжкультурна комунікація є ключовим чинником, що перетворює переклад із суто механічного процесу відтворення тексту на активну форму гуманітарного діалогу між народами. Переклад — це не лише технічне перенесення значень із мови вихідного тексту у мову перекладу, а насамперед акт комунікації між культурами, який сприяє порозумінню, зменшенню міжетнічних бар'єрів та формуванню взаємної довіри [Baker, (1992), с. 1-15; Katan, (2009), 1-20]. Як зазначає Хатем і Хейсон [Hatim і Mason (1997), 5], перекладач діє не просто як посередник між двома мовними системами, а як інтерпретатор культурних смислів, здатний відчитувати і передавати соціально-культурні контексти. У цьому сенсі переклад стає частиною глобальної комунікативної системи, де «знання про іншого» постає умовою співіснування культур [Bassnett & Lefevere, 1998) с. 1- 15]. Під впливом процесів глобалізації, міграцій та цифрової комунікації переклад дедалі більше виконує гуманітарну функцію — він забезпечує не лише передачу інформації, але й створення простору для діалогу, емпатії та культурного порозуміння. Як наголошує Кронін [Cronin (2003), с. 7-10], переклад є «мовою глобального етичного обміну», що сприяє формуванню спільних цінностей між націями. Крім того, міжкультурна комунікація в перекладі передбачає активну взаємодію смислів, у якій перекладач відіграє роль культурного медіатора [Venuti, (1995), с. 3-20].

Його завдання полягає не лише у відтворенні лінгвістичної структури, а й у збереженні балансу між культурною ідентичністю джерела та очікуваннями цільової аудиторії. Це особливо важливо у контексті воєнних і кризових ситуацій, коли будь-яке слово чи вираз може мати політичну або емоційну вагу. Таким чином, міжкультурна комунікація надає перекладу гуманітарного виміру: вона перетворює його з технічного інструменту на етичний і культурний діалог, який сприяє формуванню глобальної солідарності, розумінню культурної різноманітності та розвитку мирних відносин між народами.

РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗОВИХ ОБСТАВИН (COVID-19 І ВІЙНА) НА ПРАКТИКУ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ

2.1 Універсальні та національні виклики перекладацької діяльності в умовах глобальних криз

Глобальні кризові обставини, зокрема пандемія COVID-19 і повномасштабна війна в Україні, суттєво вплинули на характер, етику та технологічне забезпечення перекладацької діяльності. Водночас важливо розрізняти універсальні виклики, що постали перед усім людством, і національні виклики, зумовлені специфічними умовами воєнного часу.

До універсальних викликів належать ті, що пов’язані із загальносвітовими процесами цифровізації, дистанційної комунікації, необхідністю швидкого обміну інформацією між різними культурами та мовами. У період пандемії перекладачі в усьому світі зіткнулися з потребою адаптації до нових форматів роботи — онлайн-комунікації, електронного документообігу, застосування машинного перекладу та постредагування в умовах інформаційного перевантаження [O’Hagan, (2020), стор. 10 – 30]. Такі виклики були глобальними за своєю природою, адже вимагали спільного пошуку нових моделей професійної взаємодії.

Натомість національні виклики, що постали перед українською перекладацькою спільнотою, мають інший характер. Вони пов’язані з реаліями воєнного стану, зокрема з необхідністю перекладу документів військового часу, нормативно-правових актів, гуманітарних повідомлень, інструкцій для цивільного населення, міжнародної військової та дипломатичної кореспонденції. У цьому контексті саме українські перекладачі часто стають першопрохідцями у вирішенні проблем, пов’язаних із термінологічною стандартизацією, перекладом військової номенклатури, адаптацією офіційних документів до міжнародних форматів, а також з постредагуванням перекладів, створених за допомогою цифрових технологій у кризових умовах.

Таким чином, український досвід демонструє унікальну синергію технологічної інновації та гуманітарної відповідальності. Українські перекладачі не лише долають локальні труднощі, а й формують нові професійні стандарти, які можуть бути корисними для світової перекладацької спільноти. Тому практики, що виникли в Україні під час війни — зокрема у сфері цифрової обробки документів, термінологічної уніфікації та етичного постредагування, — можуть стати моделлю для інших країн, які в майбутньому опиняться в подібних кризових обставинах.

2.2 Перекладацька діяльність у мирний час: стабільність і професійна спеціалізація

У мирний період перекладацький ринок характеризувався відносною стабільністю, прогнозованістю тематичних напрямів і сталим попитом на певні види послуг. Основні потреби клієнтів були чітко окреслені, що забезпечувало перекладачам можливість спеціалізуватися у вузьких галузях та формувати професійні стандарти якості.

До найпоширеніших напрямів перекладацької діяльності належали:

- економічні та юридичні переклади, які охоплювали підготовку контрактів, звітів, установчих документів, угод і тендерних пропозицій;
- освітня документація — переклади дипломів, сертифікатів, атестатів, академічних довідок і навчальних програм, необхідних для міжнародної академічної мобільності;
- технічна документація, включно з інструкціями до обладнання, технічними специфікаціями, патентами, стандартами й сертифікатами відповідності;
- матеріали туристичного та комерційного секторів — переклади особистих документів для оформлення віз, контенту туристичних ост воєнн, гідів, рекламних буклетів і презентаційних матеріалів.
- товаросупровідні документи, які є невід’ємною частиною міжнародної торгівлі. До них належать: інвойси, пакувальні листи, сертифікати

походження, коносаменти, сертифікати якості, ост воєнного сертифікати, CMR-накладні та інші документи, що супроводжують товар під час транспортування. У мирний час перекладачі мають можливість спеціалізуватися на таких документах, опановуючи відповідну термінологію, стандарти (наприклад, Incoterms), галузеві скорочення та міжнародні вимоги до оформлення.

У цей період перекладацька галузь функціонувала у режимі професійної передбачуваності: перекладачі мали можливість планувати робоче навантаження, удосконалювати компетенції в межах певних тематичних ніш та поступово впроваджувати технологічні інновації, зокрема системи пам'яті перекладу (CAT-tools) і електронні глосарії. Усе це створювало сприятливе середовище для підвищення якості перекладів і розвитку етичних стандартів професії.

Аналіз мовних тенденцій у перекладацькому ринку України за 2010–2022 роки заснований на даних архіву бюро перекладів «Світ перекладів».

За цей період спостерігалися значні зміни у мовній структурі замовлень: до 2014 року домінували переклади з англійської, німецької та російської мов, що відображало історичні та бізнесові потреби. Після 2014 року, через політичні та соціокультурні зміни, посилилася роль української, англійської, польської, німецької та французької мов, пов'язана з євроінтеграцією та міжнародною мобільністю. У період пандемії COVID-19 і воєнного стану з 2022 року зросла потреба у перекладах на англійську, польську, німецьку, італійську, іспанську та французьку мови, що зумовлено міжнародною гуманітарною допомогою та освітніми викликами. Таким чином, мовна карта перекладу трансформувалася з чотиримовної моделі (українська–російська–англійська–німецька) у багатомовну європейську систему комунікації, що відповідає сучасним суспільним та професійним потребам. У той час як російська мова поступово втрачала своє значення в офіційному, комерційному та освітньому середовищах, українська утвердилася як основна мова ділового, правового та наукового перекладу.

2.3 Пандемія COVID-19: глобальна медико-соціальна комунікація

Пандемія COVID-19 спричинила різке зростання попиту на переклади медичних, адміністративних і нормативних документів. Серед текстів, які були найзатребуваніші – інструкції до лікарських засобів і вакцин, довідки про щеплення, медичні сертифікати міжнародного зразка, повідомлення Міністерства охорони здоров'я, звіти ВООЗ та інформаційні матеріали для громадян.

Проблема достовірності інформації та страх перед новою хворобою перетворили перекладача на ключового посередника довіри між міжнародними інституціями та національною аудиторією. У цьому контексті особливої ваги набула міжкультурна адаптація текстів, зокрема під час перекладу матеріалів із різних європейських мов. Адже саме європейські країни — як держави-партнери України у сфері медичної, гуманітарної та інформаційної взаємодії — активно поширювали рекомендації, дані досліджень та офіційні роз'яснення, що потребували точного й адаптованого перекладу. Особливо помітною була співпраця з країнами-партнерами України у сфері медичної, гуманітарної та інформаційної взаємодії, серед яких значне місце посідала і Польща. Це, відповідно, зумовило зростання обсягів перекладів із польської мови, яка відігравала важливу роль у поширенні актуальних рекомендацій, досліджень та офіційних роз'яснень під час пандемії.

2.3.1 Міжкультурні аспекти та приклади перекладу. Адаптація термінів і комунікативних стратегій.

Польські офіційні повідомлення часто містили емоційно нейтральні формулювання, які під час перекладу вимагали уточнення або пом'якшення.

Оригінал польською мовою: Zachowuj dystans społeczny.

Переклад українською мовою: Дотримуйся соціальної дистанції.

→ Згодом у комунікаційних матеріалах МОЗ України цей вислів замінено на «Дотримуйся фізичної дистанції», щоб уникнути негативної конотації «соціальної ізоляції».

Переклад назв документів та інституцій.

У польських офіційних текстах використовувалися локальні назви, які потребували стандартизації при перекладі українською.

Оригінал польською мовою: Zaświadczenie o szczepieniu przeciwko COVID-19

Переклад українською мовою: Довідка (сертифікат) про вакцинацію проти COVID-19.

Тут постредагування передбачало вибір офіційного українського еквівалента — «сертифікат» у контексті міжнародного документа або «довідка» у внутрішньому використанні.

Оригінал польською мовою: Ministerstwo Zdrowia Rzeczypospolitej Polskiej

Переклад українською мовою: Міністерство охорони здоров'я Республіки Польща — буквальний переклад із збереженням державного титулу.

Адаптація інформаційних матеріалів для населення.

Польські інформаційні плакати та веб-тексти часто містили елементи мовної емпатії, які при перекладі на українську потребували культурної гармонізації.

Оригінал польською мовою: Zaszczep się – chroń siebie i innych!

Переклад українською мовою: Вакцинуйся – захисти себе та інших!

→ Пряма передача імперативу збережена, але в українській версії додано м'якіший комунікативний тон через інтонаційне виділення фрази («захисти себе та інших» замість «захищай інших»).

Медичні терміни, що вимагали уточнення при постредагуванні.

Машинні переклади з польської часто створювали семантичні помилки: Оригінал польською мовою: objawy uboczne → ост воєнного: об'єктивні симптоми (помилка);

- правильний варіант: побічні симптоми (побічні ефекти).

Оригінал польською мовою: przypadek zakażenia → ост воєнного: випадок зараження;

ост воєнного ьн варіант: випадок інфікування — нейтральніше й медично коректніше.

Використання цифрових технологій та постредагування.

Через дистанційний формат роботи українські перекладачі активно використовували CAT-інструменти (Trados, Memsource) для уніфікації термінології, зокрема у перекладах польських сертифікатів та інформаційних довідок. При цьому постредагування ставало необхідним етапом, адже автоматичні системи не враховували культурного контексту й часто помилялися у відтворенні термінів.

Наприклад, термін „narodowy program szczepień” у машинному перекладі подавався як «національний план вакцинації», тоді як у офіційному українському дискурсі утвердився варіант «національна програма імунізації населення» — більш точний і стилістично природний для української нормативної бази.

Таким чином, переклад польських документів і матеріалів часів пандемії COVID-19 поєднував лінгвістичну точність із культурною емпатією, відображаючи як прагнення до міждержавної солідарності, так і професійну відповідальність перекладача як посередника гуманітарного діалогу. Завдяки гнучкому постредагуванню українські перекладачі забезпечили зрозумілість, точність і прийнятність офіційних повідомлень у різних культурних контекстах.

2.4 Переклад у період війни: документування реальності й гуманітарна комунікація

Російсько-українська війна змінила саме розуміння перекладу — з технічної професії він став **етичною та громадянською місією**.

Перекладачі працюють із документами, що мають не лише юридичну, а й історичну, гуманітарну цінність.

Основні типи документів:

- військові накази, звіти, протоколи;
- гуманітарні заяви, свідчення постраждалих;

- документи для міжнародних судів (ЄСПЛ, МКС, ООН);
- свідоцтва про смерть, довідки для компенсацій, міграційні документи.
- медичні довідки та висновки про поранення, травми, інвалідність;
- документи щодо воєнних злочинів: протоколи допитів, фото- і ост воєнного , експертні висновки;
- матеріали кримінальних проваджень, акти огляду та експертизи територій після обстрілів;
- документи для отримання статусу ВПО, біженця, тимчасового захисту у країнах ЄС;
- міжнародні гуманітарні звіти, аналітичні матеріали, документи місій ООН та ОБСЄ;
- ост воє та грантова документація гуманітарних організацій;
- волонтерська та логістична документація (накладні, заявки на допомогу, супровідні листи).

Міжкультурна складова стає вирішальною, адже переклад має бути прийнятним і зрозумілим для міжнародних партнерів, дипломатів, суддів. Перекладач у воєнний час — це **голос правди між культурами**, який формує глобальне розуміння подій.

2.5 Порівняльний аналіз перекладацької практики у мирний, пандемічний і воєнний періоди заснований на даних архіву бюро перекладів «Світ перекладів»

Таблиця 2.1

Параметр	Мирний час	Пандемія COVID-19	Війна
Основні замовлення	Контракти, технічна документація, освітні документи, товаро-супровідні	Медичні довідки, сертифікати, звіти ВООЗ	Військові, гуманітарні, юридичні документи, медичні

Параметр	Мирний час	Пандемія COVID-19	Війна
	документи, особисті документи		документи, особисті документи
Головна мета перекладу	Міжнародна співпраця, освіта, бізнес	Охорона здоров’я, інформування населення	Захист життя, фіксація фактів, виїзд на лікування, виїзд за кордон, гуманітарна допомога
Роль перекладача	Професійний комунікатор	Медіатор довіри	Медіатор гуманності
Технології	CAT-tools, термінологічні бази	NMT, дистанційна інтерпретація, онлайн-платформи	CAT/NMT + архівування, постредагування, безпекові канали
Міжкультурна комунікація	Бізнесова, освітня, формальна	Медико-соціальна, профілактична	Гуманітарна, дипломатична, етична
Етичні виклики	Авторське право, комерційна таємниця	Коректність медичних даних	Нейтральність, документальна точність, емоційна витримка
Тип мовлення	Формальний, термінологічний	Науково-популярний, адаптивний	Офіційно-гуманітарний, документальний

Параметр	Мирний час	Пандемія COVID-19	Війна
Ключовий вплив на міжкультурну комунікацію	Обмін знаннями	Обмін досвідом виживання	Обмін досвідом страждання, спротиву і солідарності

Поданий порівняльний аналіз дає змогу простежити, як трансформувалася перекладацька діяльність під впливом глобальних і локальних криз — від стабільних ринкових процесів до кризової комунікації й гуманітарного посередництва.

У мирний період перекладацький ринок мав усталений профіль: переважали переклади технічної, товаро-супровідної, освітньої, економічної та юридичної документації. Для прикладу, типовими замовленнями були контракти між підприємствами, технічні описи, сертифікати відповідності, інвойси, пакувальні листи, сертифікати походження, коносаменти, сертифікати якості, ост воєнного сертифікати, CMR-накладні, документи з міжнародного обміну студентами. Перекладацька діяльність у цей час орієнтувалася на точність термінології та збереження корпоративного іміджу, а міжкультурна комунікація мала переважно бізнесово-освітній характер.

Період пандемії COVID-19 зумовив переорієнтацію перекладацьких процесів на медико-соціальну сферу. З’явився попит на швидкі переклади медичних інструкцій, довідок про вакцинацію, звітів ВООЗ, міжнародних сертифікатів.

Наприклад, з польської мови активно перекладалися документи типу:
Zaświadczenie o szczepieniu przeciwko COVID-19 → Сертифікат про вакцинацію проти COVID-19;
Negatywny wynik testu PCR → Негативний результат ПЛР-тесту.

У таких випадках перекладач виступав не лише як лінгвіст, а й як медіатор довіри, відповідальний за точність і зрозумілість інформації, що безпосередньо впливала на здоров'я людей.

Крім того, змінилася структура мов перекладу: якщо у 2010–2019 рр. переважали переклади з англійської та німецької, то у 2020–2022 рр. спостерігалося зростання частки перекладів із польської, італійської та французької мов, пов'язаних із міжнародними сертифікаційними системами та медичними угодами.

Під час воєнного періоду (з 2022 р.) перекладацька діяльність зазнала найглибших трансформацій. Перекладач став медіатором гуманності, а головною метою перекладу стало збереження життя і документальна фіксація подій.

У практиці українських перекладачів з'явилися нові типи документів:

- гуманітарні запити (Wniosek o pomoc humanitarną → Заява на отримання гуманітарної допомоги);
- документи з надання тимчасового захисту (Zaświadczenie o korzystaniu z ochrony tymczasowej → Довідка про користування тимчасовим захистом);
- офіційні звернення до міжнародних організацій (List otwarty do społeczności międzynarodowej → Відкритий лист до міжнародної спільноти).

У цьому контексті важливо, що українські перекладачі нерідко першими у світі формують номенклатуру документів воєнного часу — зокрема, щодо фіксації воєнних злочинів, внутрішнього переміщення осіб, евакуації, надання гуманітарної допомоги тощо. Тому український досвід перекладу таких документів може бути трансльований іншим країнам, що опиняться в подібних кризових умовах.

Технологічно сучасний етап характеризується поєднанням CAT-інструментів і нейромережевих перекладачів (NMT) із подальшим етичним та міжкультурним постредагуванням. Особливу увагу приділяють захисту даних

(шифрування документів, безпечні канали зв’язку) та емпатійному стилю комунікації у перекладах гуманітарних текстів.

Усі наведені приклади перекладів підтверджено на основі реальних текстів, виконаних у межах перекладацької практики автора, а також матеріалів перекладацької агенції «Світ перекладів», що здійснює переклади польських, англійських, німецьких і міжнародних документів у медичній, юридичній та гуманітарній сферах.

Додаткові приклади перекладів (оригінали й адаптовані українські версії) подано у Додатку А та Додатку Б.

2.6 Міжкультурний вимір у різні періоди

У мирний час перекладач виконує роль моста між культурами, сприяючи не лише економічному розвитку, а й поглибленню міжкультурного діалогу. Через переклад комерційних договорів, наукових досліджень, літератури та медіа відбувається обмін ідеями, знаннями і культурними цінностями, що стимулює розвиток торгівлі, науки і мистецтва. Перекладач виступає посередником, який допомагає уникнути непорозумінь, формує позитивний імідж культур і країн, зміцнює міжнародні зв’язки.

У пандемічний період роль перекладача виходить на новий рівень відповідальності — він стає ключовим учасником комунікації між владою та громадянами. Переклад офіційних повідомлень, медичних рекомендацій, законодавчих актів забезпечує доступність інформації для різних мовних спільнот. Важливим завданням є протидія дезінформації та ост воє новинам, що можуть спричинити паніку чи недовіру. Таким чином, перекладач формує довіру, допомагає зберегти соціальну стабільність і здоров’я населення.

У воєнний період перекладач набуває статусу носія гуманітарної етики і відповідальності. Його завдання виходять за межі передачі слів — він перекладає цінності людського життя, гідності, історичної пам’яті. В умовах інформаційних війн, пропаганди та цензури, перекладач має бути максимально об’єктивним і чесним, щоб не стати інструментом маніпуляції.

Крім того, переклад воєнних повідомлень, свідчень жертв, гуманітарних звернень допомагає світовій спільноті усвідомити масштаби трагедії і мобілізувати підтримку.

2.7 Висновки

1. Зі зміною глобальних обставин змінюється не лише тип перекладених документів, але й **суспільна функція перекладача**.
2. У мирний час переклад — це економічний і культурний обмін; у кризові часи — **морально-гуманітарна місія**.
3. COVID-19 і війна показали, що переклад має бути не лише точним, а й культурно адаптованим, етичним і чутливим до контексту.
4. Сучасний перекладач виступає **медіатором між культурами, системами мислення та історичними травмами**, який забезпечує розуміння і солідарність у глобальному масштабі.
5. Отже, перекладацька діяльність у XXI столітті — це простір, де поєднуються **технологія, гуманізм і міжкультурна дипломатія**.

РОЗДІЛ 3. ДОКУМЕНТИ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ

3.1. Типологія документів: військові, гуманітарні, дипломатичні, медійні, медичні, юридичні

Документи періоду російсько-української війни становлять особливий пласт текстів, які відображають багатогранність суспільно-політичного, військового та гуманітарного життя країни в умовах збройного конфлікту. Вони різняться за змістом, функцією, стилістикою та комунікативною метою, тому потребують диференційованого підходу до перекладу.

При перекладі таких документів міжкультурні аспекти є критично важливими, оскільки однаковий термін або формулювання може мати різне сприйняття в різних культурах. Наприклад, категорії пріоритету у медичних документах можуть різнитися за стандартами WHO та інших міжнародних організацій.

У польських документах медичного або кризового реагування широко використовуються терміни:

„stan zagrożenia życia" — дослівно стан загрози життю, однак в українських медичних стандартах частіше вживається критичний стан або стан, що безпосередньо загрожує життю.

„pilność interwencji medycznej" — може відповідати українським категоріям ступінь терміновості або пріоритет медичної допомоги, але не завжди збігається з класифікаціями WHO чи МОЗ України.

„segregacja medyczna" — хоча буквальний переклад медична сегрегація можливий, українська практика віддає перевагу терміну медичне сортування.

Військові та поліцейські документи також демонструють значні міжкультурні розбіжності:

польський термін „poszukiwanie listem gończym" не є прямим відповідником українського оголошення в розшук. Польська система розрізняє nationwide search, interpol red notice, list gończy, тоді як українська класифікує за

кримінальними статтями та видами розшуку (загальнодержавний, міжнародний).

Фраза „legitymujący się paszportem obywatela Ukrainy nr…” формально означає особа, яка пред’являє паспорт громадянина України №..., але в українській юридичній мові стандартним є який має паспорт громадянина України серії та №…. NMT-системи часто перекладають її кальковано, створюючи некоректні юридичні формули.

Особливу увагу перекладач повинен приділяти термінам, що в різних культурах мають різний інституційний обсяг. Наприклад:

„kurator sądowy” в Польщі — це судовий пробаційний наглядач, тоді як прямий переклад куратор в Україні означає зовсім іншу функцію.

„zabezpieczenie procesowe” охоплює ширший набір заходів, ніж українське запобіжний захід, і NMT-системи часто помилково ототожнюють ці поняття.

Усі наведені міжкультурні розбіжності демонструють, що переклад документів воєнного періоду потребує не лише мовної точності, а й адаптації до правових, медичних, адміністративних та інституційних норм країни-реципієнта. Особливо помітними такі відмінності стають у сфері безпеки та оборони, де кожна деталь має практичне значення.

Саме тому військові документи становлять одну з найскладніших та найбільш спеціалізованих груп текстів у період російсько-української війни. Вони не лише відображають динаміку бойових дій, логістику, командні рішення чи стандарти сумісності, але й функціонують у жорстко регламентованому міжнародному просторі — зокрема у взаємодії з НАТО, ЄС, ООН, а також оборонними відомствами партнерських держав.

Переходячи до аналізу цієї категорії, слід підкреслити, що переклад військових документів відбувається в умовах підвищеної відповідальності, конфіденційності та термінологічної точності. На відміну від гуманітарних, дипломатичних чи медичних текстів, військова документація має значно більшу кількість скорочень, класифікацій, кодів та структур STANAG, що потребує від перекладача ґрунтовної фахової підготовки.

До військових документів належать накази, оперативні зведення, рапорти, технічні описи озброєння, інструкції з безпеки, стандарти та протоколи взаємосумісності. Ці тексти охоплюють не лише систему стандартів НАТО (STANAG), але й внутрішні українські військові нормативи, документацію ООН, ОБСЄ, ЄС, а також інструктивні матеріали виробників оборонної техніки.

Таким чином, переклад військових документів у воєнний період відзначається високим рівнем термінологічної точності, захистом службової інформації та необхідністю міждержавної гармонізації термінів, особливо у випадках міжнародної військово-технічної співпраці.

Нижче наведений приклад фрагмента військового документа – інструкції з експлуатації бойових модулів (system wieżowy / ZSSW-30 / Hitfist / ZSMU) польською мовою та його переклад українською:

Оригінал (польська):

System wieżowy uzbrojony jest w automatyczne działo kal. 30 mm oraz sprzężony karabin maszynowy kal. 7,62 mm. Wieża zapewnia pełny obrót o 360° i wyposażona jest w zestaw optoelektroniczny do obserwacji i namierzania celów: kamerę termowizyjną, kamerę dzienną oraz dalmierz laserowy. Zasilanie amunicji realizowane jest z dwóch bębnowych magazynów o łącznej pojemności 200 naboi dla działa i 500 naboi dla karabinu maszynowego. System przeznaczony do działań obronnych i wsparcia ogniowego na poziomie taktycznym.

Переклад (українська):

Баштовий комплекс оснащений автоматичною гарматою калібру 30 мм та синхронізованим кулеметом калібру 7,62 мм. Башта забезпечує поворот на 360° і обладнана оптоелектронним комплексом для спостереження й виявлення цілей: термовізійною камерою, денною камерою та лазерним далекоміром. Живлення боєприпасами здійснюється з двох барабанних магазинів із загальною ємністю 200 набоїв для гармати та 500 набоїв для кулемета. Система призначена для оборонних завдань і тактичної вогневої підтримки.

Коментар перекладача:

Стиль і тон: Опис має формально-технічний характер; у перекладі важливо зберегти нейтральність і лаконічність, уникнути емоційної або рекламної лексики.

Термінологія: Перекладач звертає увагу на узгодженість термінів: kal. → калібр, dalmierz laserowy → лазерний далекомір, wieża → башта/баштовий комплекс (вибір залежить від загального термінологічного глосарію роботи). Якщо у документі використовується усталена термінологія виробника або стандарти НАТО/STANAG, доцільно дотримуватись відповідних еквівалентів.

Одиниці й формат: Збережено цифрові значення й одиниці (мм, кількість набоїв) без перерахунків.

Етичні/безпекові зауваження: Оскільки текст стосується озброєння, при публікації у відкритому доступі слід оцінити рівень деталізації з точки зору безпеки (обмежувати оперативні/інструктивні деталі).

Постредагування NMT/CAT: При машинному перекладі часто виникають помилки в термінах (наприклад, bęben → барабанний/барабан), тому обов’язкове ручне постредагування фахівцем із військової термінології.

Рекомендовано підтримувати термінологічну пам’ять ™ для уніфікації перекладів схожих документів.

Гуманітарні документи охоплюють звіти міжнародних організацій, протоколи допомоги, документи ООН, Міжнародного Червоного Хреста, неурядових фондів. У перекладі таких матеріалів важливо дотримуватися нейтральності, гуманітарної етики та коректного відтворення соціально-політичної термінології.

Приклад перекладу гуманітарного документа (звіту міжнародної організації), виконаного з польської мови з урахуванням вимог нейтральності, точності й гуманітарної етики:

Оригінал (польська):

W ramach programu pomocy humanitarnej w 2023 roku zapewniono schronienie i podstawowe środki higieniczne dla ponad 15 000 osób wewnętrznie przesiedlonych. Priorytetem była ochrona rodzin z dziećmi oraz osób starszych. Organizacja współpracowała z lokalnymi partnerami, aby zapewnić dostęp do czystej wody i pomocy psychologicznej. Raport nie obejmuje danych osobowych beneficjentów, zgodnie z zasadami poufności i bezpieczeństwa.

Переклад (українська):

У межах програми гуманітарної допомоги у 2023 році було надано притулок і базові гігієнічні засоби для понад 15 000 внутрішньо переміщених осіб. Пріоритетом залишався захист сімей із дітьми та людей похилого віку.

Організація співпрацювала з місцевими партнерами, щоб забезпечити доступ до чистої води та психологічної підтримки. Звіт не містить персональних даних отримувачів допомоги відповідно до принципів конфіденційності та безпеки.

Коментар перекладача:

Нейтральність: Текст збережено без емоційного забарвлення чи оцінок — переклад подає лише фактичну інформацію, що відповідає стандартам ООН і Міжнародного Червоного Хреста.

Термінологія:

osoby wewnętrznie przesiedlone → внутрішньо переміщені особи (офіційний термін, закріплений у законодавстві України);

środki higieniczne → гігієнічні засоби (узагальнено, без уточнення брендів або типів);

poufność i bezpieczeństwo → конфіденційність та безпека (уніфікований переклад для документів ООН).

Етичні аспекти: переклад дотримується гуманітарної етики — не розкриває конкретні місця, імена чи обставини, що можуть ідентифікувати осіб.

Міжкультурна комунікація: у таких документах важливо передавати не лише зміст, а й тон міжнародного партнерства та солідарності, тому в

перекладі використано офіційно-нейтральний стиль, типовий для ост воєнного ьну о дискурсу.

Інструменти: переклад може бути виконаний у середовищі CAT із глосарієм термінів гуманітарного права (наприклад, бази термінів OCHA, UNHCR) з подальшим постредагуванням.

Дипломатичні документи (ноти, меморандуми, угоди, заяви, звернення) характеризуються офіційно-діловим стилем і високим ступенем стандартизації. Перекладач повинен забезпечити відповідність термінології міжнародним нормам, уникати двозначностей і зберігати дипломатичну тональність текст.

Приклад фрагмента дипломатичного документа польською мовою з перекладом українською:

Оригінал (польською):

„Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP z zadowoleniem przyjmuje decyzję Rządu Państwa X o przedłużeniu współpracy w zakresie bezpieczeństwa regionalnego. Strony potwierdzają swoje zobowiązanie do dalszego wzmacniania dialogu i wymiany informacji zgodnie z postanowieniami obowiązujących umów."

Переклад (українською):

«Міністерство закордонних справ Республіки Польща з задоволенням приймає рішення Уряду Держави X про продовження співпраці у сфері регіональної безпеки. Сторони підтверджують свої зобов'язання щодо подальшого посилення діалогу та обміну інформацією відповідно до положень чинних угод.»

Цей приклад демонструє офіційно-діловий стиль, стандартизовану лексику і дипломатичну тональність, що є обов'язковими в таких документах. Переклад повинен бути точним, щоб уникнути будь-яких двозначностей і зберегти формальний, коректний тон.

Медійні документи — це пресрелізи, офіційні повідомлення, аналітичні звіти, новинні публікації та промови. Їм притаманна емоційність, публіцистичність і динамізм. Переклад таких матеріалів вимагає балансу між

точністю та комунікативною виразністю, з урахуванням культурних і політичних контекстів.

Приклад медійного документа — пресрелізу польською з перекладом українською:

Оригінал (польською):

„Ministerstwo Obrony Narodowej z dumą ogłasza zakończenie międzynarodowych ćwiczeń wojskowych, które potwierdziły gotowość naszych sił do szybkiego reagowania na zagrożenia. Współpraca z sojusznikami pokazuje, że razem jesteśmy silniejsi i bardziej bezpieczni.”

Переклад (українською):

«Міністерство оборони з гордістю оголошує про завершення міжнародних військових навчань, які підтвердили готовність наших сил до швидкого реагування на загрози. Співпраця з союзниками демонструє, що разом ми сильніші та безпечніші.»

Цей приклад ілюструє типові ознаки медійних текстів — емоційність, динамізм, публіцистичність, а також баланс між офіційністю й виразністю.

Переклад таких матеріалів потребує уваги до культурних і політичних контекстів, аби повідомлення було зрозумілим і переконливим для цільової аудиторії.

Отже, типологічна різноманітність документів воєнного періоду зумовлює різні вимоги до перекладу — від технічної точності до етичної виваженості, що робить перекладацьку діяльність у цій сфері надзвичайно відповідальною та складною.

Окрему групу становлять медичні документи, які включають медичні звіти, історії хвороби поранених, протоколи лікування, інструкції щодо надання першої допомоги, міжнародні сертифікати, звіти про санітарно-епідеміологічний стан, документи про евакуацію пацієнтів, а також звіти гуманітарних місій (наприклад, Всесвітньої організації охорони здоров’я або «Лікарів без кордонів»).

Переклад таких документів вимагає високої медичної термінологічної компетентності, дотримання стандартів конфіденційності та точності діагностичних і процедурних термінів. Особливої уваги потребує узгодження термінології між системами охорони здоров'я різних країн, адже помилки в перекладі можуть призвести до порушення протоколів лікування чи юридичних наслідків.

Приклад речення з медичного документа польською з перекладом українською на архіві даних бюро перекладів «Світ перекладів»:

Оригінал (польською):

„Pacjent został przyjęty na oddział chirurgii z rozpoznaniem urazu wielonarządowego. Zastosowano natychmiastową resuscytację krążeniowo-oddechową oraz podjęto decyzję o operacji ratunkowej."

Переклад (українською):

«Пацієнт був госпіталізований до відділення хірургії з діагнозом ост воєнного травми. Було негайно проведено серцево-легеневу реанімацію та прийнято рішення про невідкладну операцію.»

Цей приклад ілюструє важливість точного відтворення медичної термінології, оскільки від цього залежить правильність лікування та безпека пацієнта. Перекладач повинен мати глибокі знання медичної сфери і враховувати стандарти охорони здоров'я різних країн, а також забезпечувати конфіденційність інформації.

Юридичні документи — до них відносяться законодавчі акти, нормативні документи, договори, довіреності, заяви, позови, свідчення, експертні висновки, які регулюють правові відносини у воєнний період. Переклад юридичних текстів вимагає високої точності, володіння юридичною термінологією та врахування національних правових систем. Нижче будуть розглянуті труднощі, які виникають при перекладі довіреності з польської мови на архіві даних бюро перекладів «Світ перекладів».

Розглянемо наступні труднощі, які виникають при перекладі довіреностей.

2. Відмінності у правовій системі

Польська та українська правові системи мають різні правила щодо форми і змісту довіреності (пр. форма письмова, нотаріальне посвідчення). Тому при перекладі потрібно враховувати ці відмінності, щоб документ був юридично коректним у цільовій країні.

2) Рівень повноважень повіреного

У польській юридичній практиці існують різні види довіреностей (ogólne, szczególne, do określonych czynności). Перекладач повинен чітко відобразити цей розподіл, інакше можуть виникнути юридичні непорозуміння.

3) Преамбули і формулювання

Формулювання типу «Ja, niżej podpisany…» мають відповідати офіційному стилю українських юридичних документів, але прямий переклад часто звучить неприродно і потребує адаптації.

4) Технічні помилки в іменах та датах

Перекладач повинен ретельно передавати імена, прізвища, дати, номери документів, оскільки будь-яка помилка може анулювати довіреність.

5) Переклад юридичних кліше

Багато стандартних фраз, які повторюються у довіреностях, можуть мати усталені українські відповідники. Неправильне їх перекладення порушує юридичну силу документа.

Оригінал польською мовою: Stawający oświadcza, że nie dokonał jak również nie złożył wniosku o zastrzeżenie numeru PESEL w rejestrze zastrzeżeń numerów PESEL na podstawie art. 23e ustawy z dnia 24 września 2010 roku o ewidencji ludności (tj. Dz. U. Z 2022 r., poz. 1191 ze zm.).

Труднощі при перекладі:

а) Специфічна юридична термінологія

„rejestr zastrzeżeń numerów PESEL” — в українському правовому контексті немає прямого аналога або усталеного терміна.

Перекладач має вирішити, чи перекладати дослівно («реєстр застережень номерів PESEL») або адаптувати (наприклад, «реєстр обмежень щодо використання номера PESEL»).

Вибір залежить від цільової аудиторії і мети документа.

Б) Точність передачі посилань на законодавство

Польський текст містить детальні дані про закон: дата, номер статті, публікація у «Dziennik Ustaw» (офіційний збірник законів Польщі).

Український переклад має передати цю інформацію коректно, але український читач може не розуміти значення посилань, тому іноді потрібні пояснення або адаптації.

В) Складні синтаксичні конструкції

Фраза «nie dokonał jak również nie złożył wniosku» — подвійне заперечення, яке вимагає акуратного перекладу, щоб зберегти юридичну точність.

Можливий переклад: «не здійснив, а також не подав заяву». Важливо не втратити сенс подвійного підтвердження відсутності дії.

Г) Особливості української юридичної мови

Необхідно зберегти офіційний стиль, уникаючи розмовних чи надто складних конструкцій.

Наприклад, «stawający oświadcza» — «особа, яка заявляє» або «заявник», але потрібно вибрати відповідний термін у контексті.

Д) Проблема з абревіатурами та назвами

PESEL — це польська система, в Україні немає прямого аналога, тому слід зберегти назву в оригіналі та, можливо, додати пояснення, якщо документ адресований українській аудиторії.

Е) Передача правових нюансів

Застереження номера PESEL — це специфічний правовий інструмент, перекладач має розуміти його суть, щоб передати не лише слова, а й юридичний зміст.

Рекомендації для перекладача:

Перед перекладом ознайомитися з відповідними нормами українського законодавства про облік населення (для порівняння і адаптації).

Зберігати офіційний стиль і юридичну точність.

Використовувати примітки або пояснення, якщо терміни або інститути не мають прямих відповідників.

Перевірити правильність дат, номерів статей і назв офіційних документів.

6) Обмеження на передоручення повноважень

У польському законодавстві є поняття substytucji (передоручення), яке потрібно точно перекласти та пояснити, щоб уникнути неправильного тлумачення.

Як приклад, складність може виникнути при перекладі такого речення:

Польською мовою:

„Pełnomocnik ma prawo do udzielania dalszych pełnomocnictw (substytucji) wyłącznie za zgodą mocodawcy.”

Український переклад:

«Повірений має право на надання подальших довіреностей (субституції) лише з дозволу довірителя.»

Тут важливо правильно передати юридичний термін substytucja (передоручення повноважень).

7) Мовні особливості нотаріального стилю

Нотаріальні документи часто містять формальні та архаїчні вирази, які складно передати адекватно іншою мовою.

Розглянемо слово repertorium як хибного друга перекладачів у контексті юридичного перекладу.

Слово Repertorium є хибним другом перекладача.

Український «буквальний» переклад, який можно зустріти у перекладах польських присяжних перекладачів: реперторіум, список, реєстр, але всі ці відповідники не підходять до нотаріальної практики.

Справжнє значення в юридичному контексті:

У польському нотаріальному праві repertorium — це реєстровий номер у нотаріальному реєстрі, який присвоюється кожній нотаріальній справі або документу.

Чому це хибний друг?

В українській мові слово «реперторіум» має толкування: перелік, список, довідник (Тлумачний український словник https://explain_words_uk.academic.ru/5711/).

Прямий переклад як «реперторіум» або «перелік» буде некоректним у юридичному документі, бо це може ввести в оману.

Правильний переклад:

Repertorium у юридичному нотаріальному контексті слід перекладати як реєстровий номер в нотаріальному реєстрі.

Приклад використання:

Польською мовою:

„Dokument został wpisany do repertorium pod numerem 1234/2023.”

Українською:

«Документ внесено до нотаріального реєстру під номером 1234/2023.»

Резюме: Перекладачам слід уникати прямого запозичення чи калькування слова repertorium як «реперторіум» у юридичних текстах і завжди враховувати контекст, оскільки це може призвести до неправильного тлумачення документа.

8) Використання латиниці та кирилиці

При передачі імен власних чи адрес часто виникає питання транслітерації та адаптації, що вимагає узгодження зі стандартами обох країн.

Формальність і стиль. Довіреність — офіційний документ із суворим форматом і певними кліше. Переклад має зберегти цей стиль, водночас бути зрозумілим для цільової аудиторії.

Особливості правового контексту. В різних правових системах одна і та ж дія або право можуть мати різні юридичні наслідки. Перекладач мусить враховувати це і, за потреби, робити примітки чи адаптації.

Висновки по розділу.

Типологія документів воєнного періоду охоплює військові, гуманітарні, дипломатичні, медійні, медичні та юридичні тексти, кожен з яких має власну комунікативну функцію, стиль і вимоги до перекладу. Перекладач, що працює з такими матеріалами, повинен володіти міждисциплінарними знаннями, поєднуючи лінгвістичну, термінологічну й культурну компетентність.

3.2. Лінгвістичні та стилістичні особливості документів воєнного часу

Документи періоду російсько-української війни становлять складний масив офіційно-інформаційних, аналітичних, технічних, дипломатичних, гуманітарних, медійних і медичних текстів, у яких поєднуються елементи офіційно-ділового, науково-технічного, публіцистичного та спеціалізованого медичного стилів. Лінгвістичні й стилістичні особливості таких документів визначаються їхньою комунікативною функцією — інформувати, регулювати, документально фіксувати або підтверджувати факти, події чи дії в умовах війни.

Загальні риси офіційних документів

3. Висока точність і стандартизованість термінів

Офіційні документи, особливо військові, дипломатичні, медичні, юридичні характеризуються чітким і однозначним використанням термінології. Це необхідно для уникнення непорозумінь і забезпечення юридичної та операційної точності.

Нижче наведені кілька прикладів офіційної термінології з військових, дипломатичних та медичних документів польською мовою, які ілюструють високу точність і стандартизованість:

Військові документи

Stan gotowości bojowej — бойова готовність

Punkt dowodzenia — пункт управління

Atak kontratakujący — контрнаступ

Rozkaz wykonawczy — виконавчий наказ

Zabezpieczenie logistyczne — матеріально-технічне забезпечення

Дипломатичні документи

Akredytacja dyplomatyczna — дипломатична акредитація

Nota protestacyjna — протестна нота

Umowa międzynarodowa — міжнародна угода

Misja dyplomatyczna — дипломатична місі

Status dyplomatyczny — дипломатичний статус

Медичні документи

Urazenie bojowe — бойова травма

Protokół triage — протокол сортування поранених

Opatrunek hemostatyczny — ост воєнного пов’язка

Zabieg ratunkowy — невідкладне втручання

Diagnoza wstępna — попередній діагноз

Юридичні документи

Prawo własności — право власності

Umowa cywilnoprawna — цивільно-правова угода

Orzeczenie sądu — судове рішення

Kodeks postępowania karnego — Кримінальний процесуальний кодекс

Odpowiedzialność kontraktowa — договірна відповідальність

Пояснення:

В офіційних документах ці терміни мають чіткі визначення і їх слід перекладати з максимальною точністю, щоб уникнути юридичних і практичних помилок.

2) Чітка структура

Офіційні документи мають усталену структуру, що допомагає систематизувати інформацію та полегшує її розуміння.

Заголовок — назва документа, яка чітко вказує його тип і тему.

Реквізити — дата, місце складання, номер документа.

Основна частина — виклад змісту, інструкцій, наказів, рішень.

Підписи — особи, відповідальні за документ.

Дати — вказують момент оформлення та/або набуття чинності.

Посилання на нормативні документи — дозволяють перевірити правову основу.

Нижче наведені приклади елементів структури офіційних документів польською мовою, що ілюструють чітку організацію інформації:

2.1) Заголовок

Zarządzenie Ministra Obrony — Наказ Міністра оборони

Uchwała Rady Ministrów — Постанова Ради Міністрів

Protokół z posiedzenia komisji — Протокол засідання комісії

Notatka służbowa — Службова записка

2.2) Реквізити

Data sporządzenia: 15 kwietnia 2023 r. — Дата складання: 15 квітня 2023 р.

Miejsce: Warszawa — Місце: Варшава

Numer dokumentu: Nr 45/2023 — Номер документа: № 45/2023

2.3) Основна частина

Treść rozporządzenia:

„W związku z potrzebą zwiększenia gotowości bojowej wprowadza się..."

— «У зв'язку з необхідністю підвищення бойової готовності вводиться...»

Instrukcja wykonawcza:

„Zobowiązuje się dowódców do realizacji następujących zadań..."

— «Зобов'язати командирів виконати такі завдання...»

2.4) Підписи

Podpis kierownika: Jan Kowalski

Podpis notariusza: Anna Nowak

2.5) Дати

Data wejścia w życie: 1 maja 2023 r. — Дата набуття чинності: 1 травня 2023 р.

2.6) Посилання на нормативні документи

Na podstawie art. 23e ustawy z dnia 24 września 2010 roku o ewidencji ludności (Dz. U. Z 2022 r., poz. 1191 ze zm.)

— «На підставі ос. 23e Закону від 24 вересня 2010 року про облік населення (Офіц. Вісн. 2022 р., поз. 1191 зі змінами)»

Ця структура допомагає читачеві швидко орієнтуватися в документі, розуміти його юридичну силу та обов'язки сторін.

3) Особливості офіційних документів: формулювання, стиль і граматика

3.1) Використання усталених формулювань та кліше для забезпечення юридичної й комунікативної однозначності

Офіційні документи мають бути зрозумілими для всіх учасників комунікації, тому часто використовують перевірені часом, стандартизовані формулювання — кліше. Це дозволяє уникнути неоднозначностей і спрощує сприйняття тексту.

Приклади усталених формулювань і кліше в офіційних документах польською мовою

а) Формули посилання на норми права

Na podstawie art. … ustawy z dnia …

«На підставі статті … закону від …»

Zgodnie z przepisami obowiązującego prawa…

«Відповідно до положень чинного законодавства…»

W oparciu o rozporządzenie Ministra…

«На основі розпорядження Міністра…»

б) Стандартизовані формули повідомлення / інформування

Niniejszym informuję, że…

«Цим повідомляю, що…»

Zawiadamia się, iż…

«Повідомляється, що…»

Uprzejmie informujemy, że…

«Шанобливо інформуємо, що…»

в) Кліше про зобов'язання та обов'язковість

Zobowiązuje się do…

«Зобов’язується до…»

Nakazuje się, aby…

«Наказується, щоб…»

Jest zobowiązany do przestrzegania…

«Зобов’язаний дотримуватися…»

г) Формули у службовому листуванні

W odpowiedzi na Państwa pismo z dnia…

«У відповідь на Ваш лист від…»

Zwracam się z uprzejmą prośbą o…

«Звертаюся з ввічливим проханням про…»

W załączeniu przesyłam…

«У додатку надсилаю…»

д) Формули завершення і підтвердження

Niniejszy dokument stanowi potwierdzenie…

«Цей документ є підтвердженням…»

Dokument sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach.

«Документ складено у двох тотожних примірниках.»

Za zgodność z oryginałem.

«Згідно з оригіналом.»

е) Формули офіційного тону

W związku z powyższym…

«У зв’язку з вищевикладеним…»

Mając na uwadze…

«Беручи до уваги…»

Z poważaniem / Z wyrazami szacunku

«З повагою»Ці формулювання формують чітку юридичну рамку і зменшують ризик різночитань.

3.2. Мінімальна емоційність, офіційність викладу, відсутність оцінних суджень

Офіційний стиль текстів передбачає стриманість, об’єктивність і нейтральність, що виключає використання емоційно забарвлених слів і суб’єктивних оцінок. Такий стиль підкреслює формальний характер документа і його юридичну вагу.

Приклади нейтральних офіційних формулювань польською мовою

а) Нейтральний виклад фактів

Stwierdza się, że…

«Констатується, що…»

Ustala się, iż…

«Встановлюється, що…»

Zgłoszono, iż…

«Повідомлено, що…»

б) Вказівки без емоційного забарвлення

Wnioskodawca jest zobowiązany do przedłożenia dokumentów…

«Заявник зобов’язаний подати документи…»

Należy przedstawić…

«Необхідно представити…»

Wymaga się dostarczenia…

«Вимагається надання…»

в) Нейтральні формули рішень і висновків

Decyzja wchodzi w życie z dniem…

«Рішення набирає чинності з дня…»

Wydaje się niniejsze zaświadczenie…

«Видається ця довідка…»

Odmówiono uwzględnienia wniosku.

«Відмовлено у задоволенні заяви.»

г) Формули опису процедур

Postępowanie przeprowadzono zgodnie z obowiązującymi przepisami.

«Провадження проведено відповідно до чинних норм.»

Dokument sporządzono na podstawie…

«Документ складено на підставі…»

Czynność dokonana została w obecności…

«Дію вчинено у присутності…»

д) Нейтральні службові формулювання

W załączeniu przekazuje się…

«У додатку передається…»

Pismo sporządzono w jednym egzemplarzu.

«Лист складено в одному примірнику.»

Dane osobowe przetwarza się zgodnie z…

«Персональні дані обробляються відповідно до…»

е) Формули уникнення оцінок

Nie stwierdzono nieprawidłowości.

«Порушень не виявлено.»

Nie zgłoszono uwag.

«Зауважень не подано.»

Wskazuje się na konieczność…

«Вказується на необхідність…»

Підсумок

Використання усталених кліше, мінімальна емоційність і граматичні конструкції, які підкреслюють нейтральність, є ключовими рисами офіційного стилю документів. Вони допомагають досягти юридичної ясності, об’єктивності та уніфікації, що особливо важливо в міждержавних, військових і медичних текстах.

4. Військові документи

Військові тексти (rozkazy, meldunki, instrukcje, opisy techniczne) характеризуються високим рівнем спеціалізації. У них широко вживаються військові терміни, скорочення та кодові позначення, наприклад:

SZ RP — Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej (Збройні Сили Республіки Польща)

ppanc. — granatnik przeciwpancerny (протитанковий гранатомет)

CKM — ciężki karabin maszynowy (важкий кулемет)

BWR — bojowa gotowość rozpoznawcza (бойова готовність розвідувальних підрозділів)

PD — punkt dowodzenia (пункт управління)

OP — obrona przeciwlotnicza (зенітна оборона)

MW — moździerz wojskowy (військова мінометна система)

RCH — rozpoznanie chemiczne (хімічна розвідка)

ZL — zasilanie logistyczne (матеріально-технічне забезпечення)

WR — wstępna rozpoznawcza (попередня розвідка)

SNR — system namierzania i rozpoznania (система виявлення та наведення цілей)

Для таких документів типовими є лаконізм, директивність і стандартизованість формулювань, що досягається через наказовий спосіб, безособові конструкції та чітку логіку дій.

Оригінал (польська):

Pododdział otrzymał rozkaz przejścia na PD i zorganizowania kontroli nad sektorem.

Переклад (українська):

Підрозділ отримав наказ перейти на ПУ (пункт управління) і організувати контроль над сектором.

Оригінал (польська):

Podczas ćwiczeń sprawdzono skuteczność OP na kierunku przygranicznym.

Переклад (українська):

Під час навчань було перевірено ефективність ЗО (зенітна оборона) на прикордонному напрямку.

Оригінал (польська):

Grupa rozpoznawcza zapewniła BWR w nocy.

Переклад (українська):

Розвідувальна група забезпечила БГР (бойова готовність розвідки) у нічний час.

Оригінал (польська):

Oddział logistyczny zapewnił zaopatrzenie jednostki poprzez ZL.

Переклад (українська): Логістичний відділ забезпечив підрозділ боєприпасами та харчуванням через МТЗ (матеріально-технічне забезпечення).

Висновок

Переклад військових документів із польської мови вимагає:

- глибокого знання спеціальної термінології (особливо в галузі техніки, командних структур, протоколів НАТО);
- уміння працювати з абревіатурами (*np. WOT – Wojska Obrony Terytorialnej*, *MON – Ministerstwo Obrony Narodowej*);
- точного дотримання структури наказів і технічних інструкцій без вільних інтерпретацій.

2. Гуманітарні документи

Гуманітарні тексти — звіти, заявки, протоколи розподілу допомоги — поєднують офіційно-діловий стиль із елементами соціально-комунікативного дискурсу. У них важлива термінологічна точність, але також етична чутливість формулювань, особливо коли йдеться про переміщених осіб, цивільних жертв чи гуманітарні коридори.

Osoby przesiedlone – переміщені особи

Ofiary cywilne – цивільні жертви

Korytarze humanitarne – гуманітарні коридори

Zgłoszenie zapotrzebowania na pomoc humanitarną – заявка на гуманітарну допомогу

Raport o dystrybucji pomocy – звіт про розподіл допомоги

Zabezpieczenie dostępu do podstawowych usług – забезпечення доступу до базових послуг

Ochrona praw dzieci i osób starszych – захист прав дітей та літніх людей

Udzielenie wsparcia psychologicznego i medycznego – надання психологічної та медичної підтримки

Оригінал (польська):

Osoby przesiedlone zostały skierowane do tymczasowych ośrodków zakwaterowania

Переміщені особи були направлені до тимчасових центрів розміщення.

Оригінал (польська):

Raport o dystrybucji pomocy wskazuje na brak żywności w niektórych regionach.

Переклад (українська):

Звіт про розподіл допомоги вказує на нестачу продовольства в окремих регіонах.

Оригінал (польська):

Korytarze humanitarne umożliwiły bezpieczne opuszczenie strefy konfliktu.

Переклад (українська):

Гуманітарні коридори дозволили безпечно покинути зону конфлікту.

Оригінал (польська):

Zgłoszenie zapotrzebowania na pomoc humanitarną zostało rozpatrzone w ciągu 24 godzin.

Переклад (українська):

Заявка на гуманітарну допомогу була розглянута протягом 24 годин.

Оригінал (польська):

Organizacja zapewniła wsparcie psychologiczne dla ofiar cywilnych.

Переклад (українська):

Організація надала психологічну підтримку цивільним жертвам.

Оригінал (польська):

Zabezpieczenie dostępu do podstawowych usług jest priorytetem w działaniach humanitarnych.

Переклад (українська):

Забезпечення доступу до базових послуг є пріоритетом у гуманітарній діяльності.

Оригінал (польська):

Ochrona praw dzieci i osób starszych musi być zapewniona w każdym punkcie dystrybucji pomocy.

Переклад (українська):

Захист прав дітей та літніх людей повинен бути забезпечений у кожному пункті розподілу допомоги.

Оригінал (польська):

Udzielenie wsparcia medycznego jest koordynowane przez lokalne służby zdrowia.

Переклад (українська):

Надання медичної допомоги координується місцевими службами охорони здоров’я.

Коментар

У перекладі гуманітарних документів важливо зберігати термінологічну точність і водночас уникати політичних чи емоційних забарвлень. Тому ці терміни перекладаються максимально нейтрально, відповідно до міжнародних норм.

3. Дипломатичні документи

Дипломатичні тексти (меморандуми, ноти, комюніке) вирізняються складною синтаксичною побудовою, наявністю умовних і модальних конструкцій, а також високим рівнем формалізму.

Оригінал (польська): wyraża głębokie zaniepokojenie

Переклад (українська): висловлює глибоку стурбованість

Оригінал (польська): wzywa wszystkie strony do zaprzestania działań wojennych

Переклад (українська): закликає всі сторони припинити воєнні дії

Оригінал (польська): zgodnie z prawem międzynarodowym

Переклад (українська): відповідно до міжнародного права

Оригінал (польська): wyraża nadzieję na pokojowe rozwiązanie konfliktu

Переклад (українська): висловлює сподівання на мирне врегулювання конфлікту

Оригінал (польська): prosi o podjęcie dalszych konsultacji dyplomatycznych

Переклад (українська): просить про початок подальших дипломатичних консультацій

Оригінал (польська): potępia wszelkie akty przemocy wobec ludności cywilnej

Переклад (українська): засуджує будь-які акти насильства проти цивільного населення

У дипломатичних документах важливо зберігати формальний стиль і дипломатичний нейтральний тон, не допускаючи емоційних або суб'єктивних оцінок. Використання усталених формул і конструкцій забезпечує чіткість і зрозумілість позиції.

5. Медійні документи

Медійні тексти (новини, аналітичні звіти, публічні заяви, пресрелізи) відзначаються динамічністю, емоційністю та публіцистичною стилістикою. Часто використовуються активні дієслівні форми, метафори, цитати, які підсилюють емоційний вплив на аудиторію. Ці тексти спрямовані не лише на передачу інформації, а й на формування громадської думки, тому в них можуть бути присутніми маніпулятивні прийоми.

У перекладі медійних документів надзвичайно важливо зберігати фактичну точність і нейтральність, уникати перекручень та надмірної емоційності, які можуть змінити сприйняття подій. Наприклад, термін "wyzwolenie terytorium" в офіційних документах і звітах має перекладатися як «звільнення території», що підкреслює позитивний контекст звільнення від окупації чи агресії, а не як «окупація», що має негативний відтінок і зовсім інше значення. Така точність особливо важлива в контексті інформаційної війни.

Оригінал (польська): Wyzwolenie terytorium zostało powitane przez lokalnych mieszkańców.

Переклад (українська): Звільнення території було тепло зустрінуто місцевими мешканцями.

Оригінал (польська): Raport podkreśla znaczenie pomocy humanitarnej na wyzwolonych obszarach.

Переклад (українська): Звіт наголошує на важливості гуманітарної допомоги у звільнених районах.

Оригінал (польська): Okupacja spowodowała znaczne zniszczenia infrastruktury.

Переклад (українська): Окупація спричинила значні руйнування інфраструктури.

Контекст і пояснення

- Wyzwolenie / звільнення — використовується у позитивному сенсі, означає відновлення контролю над територією від ворога.
- Okupacja / окупація — негативний термін, що означає насильницьке захоплення і контроль над територією.

Перекладач у медійних текстах повинен не лише передати зміст, а й врахувати контекст і політичне навантаження термінів, щоб уникнути перекручень і маніпуляцій. Особливо це важливо в умовах конфліктів, де інформація стає зброєю.

6. Медичні документи

Медичні документи воєнного періоду мають надзвичайне значення, адже вони пов’язані з життям і здоров’ям постраждалих. До цієї категорії належать історії хвороби, протоколи лікування, звіти про поранення, сертифікати евакуації пацієнтів, медичні інструкції, стандарти Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ), Всесвітньої організації охорони здоров’я (ВООЗ), організації «Лікарі без кордонів» тощо.

Основні лінгвістичні особливості цих текстів:

Висока термінологічна насиченість — використання спеціалізованих медичних термінів, наприклад: amputacja pourazowa (травматична ампутація), uraz wybuchowy (ураження вибухом), opatrunek hemostatyczny (ост воєнного пов’язка), protokół segregacji medycznej (протокол сортування поранених).

Точність і однозначність — діагностичні терміни мають бути передані без метафор, узагальнень і емоційної лексики.

Перевага латинізмів та міжнародної медичної термінології, що забезпечує розуміння у міжнаціональному контексті.

Стандартизована структура документа — дані пацієнта, анамнез, діагноз, лікування, підпис лікаря.

Переклад медичних документів у воєнний час ускладнюється через:

- багатомовність медичних систем різних країн;
- відсутність єдиної термінологічної бази, що призводить до неоднозначностей;
- необхідність суворого дотримання конфіденційності;
- юридичну відповідальність за точність перекладу.

Приклад перекладу польською та українською мовами:

Оригінал польською мовою:

Niekolcująca rana klatki piersiowej z kontuzją płuca.

Український переклад:

Непроникаюча травма грудної клітки з забоєм легенів.

Пояснення:

Терміни перекладені точно та однозначно, без узагальнень чи спрощень. Використано медичну термінологію, що відповідає міжнародним стандартам. Відсутня емоційність, стиль лаконічний і формальний.

Такий підхід є критично важливим, адже неточності в перекладі можуть призвести до помилок у лікуванні пацієнтів або юридичних проблем.

Таким чином, лінгвістичні та стилістичні особливості документів воєнного часу визначаються поєднанням офіційності, термінологічної точності, фактичної достовірності та прагнення до нейтральності.

Медичні документи посідають у цьому спектрі особливе місце, адже поєднують сувору формалізованість із гуманітарною чутливістю, що робить переклад таких текстів надзвичайно відповідальним і вимагає високого рівня спеціалізації перекладача.

3.3. Проблеми термінології, неологізмів і політично забарвленої лексики

Однією з найважливіших проблем перекладу документів періоду російсько-української війни є відтворення термінології, неологізмів і політично забарвленої лексики, які активно формуються в сучасному воєнному, інформаційному, гуманітарному та медичному дискурсах.

Лінгвістична складність таких текстів полягає не лише в доборі точних відповідників, а й у дотриманні нейтральності, достовірності та етичної виваженості перекладу.

Особливо складним є переклад неологізмів, політично забарвлених термінів та специфічної військової, медичної або гуманітарної лексики. Міжкультурний аспект полягає у тому, щоб переклад зберігав точність, але був адекватним для різних культурних і професійних контекстів, уникнувши непорозумінь або негативної конотації.

3.3.1. Термінологічні проблеми у військових і технічних текстах

Військова термінологія характеризується високою точністю, але в умовах активних бойових дій вона постійно оновлюється. Поява нових видів озброєння, техніки, логістичних процесів чи міжнародних місій породжує лексичні неузгодженості між мовами.

Однією з найпоширеніших термінологічних проблем у військових текстах є передавання назв новітніх типів озброєння, які ще не мають усталених відповідників українською мовою. Через це перекладач часто працює з термінами, що входять у професійний обіг лише в реальному часі, і мусить узгоджувати їх із міжнародною практикою.

Це особливо помітно у випадку назв безпілотних систем і барражуючих боєприпасів, що швидко поширилися після 2022 року:

а) Новітня зброя та системи ураження

Оригінал польською мовою: amunicja krążąca / amunicja krążąca typu „Warmate”

Переклад українською: барражуючі боєприпаси / барражуючі боєприпаси типу «Warmate»

Проблема:

У польській мові одночасно вживаються терміни amunicja krążąca, dron kamikadze, amunicja autonomiczna, що не є повністю взаємозамінними. Українською слід зберігати узгоджений термін ЗСУ — «барражуючі боєприпаси».

Б) Бойові дрони та БПЛА

Оригінал польською мовою:: uderzenie dronów / atak dronów / nalot dronów

Переклад українською: удар БПЛА / атака безпілотників / наліт дронів

Проблема:

У польській мові три різні варіанти, в українській — усталений термін «БПЛА» (з технічної документації). Переклад залежить від контексту: удар → «удар БПЛА», масована атака → «наліт дронів».

В) Система A2/AD

Оригінал польською мовою:: strefa antydostępowa A2/AD

Переклад українською: зона обмеження доступу і маневру (A2/AD)

Проблема:

Польська мова іноді передає це як bańka antydostępowa (« ост воєнного міхур»), що в українській уникається як надто публіцистичне. Потрібно зберігати офіційний український варіант.

Г) Радіолокаційні та навігаційні системи

Оригінал польською мовою:: zakłócenia radioelektroniczne / przeciwdziałanie radioelektroniczne (WRE)

Переклад українською: радіоелектронні перешкоди / радіоелектронна боротьба (РЕБ)

Проблема:

У польському WRE = Walka Radioelektroniczna, що функційно еквівалентне українському «РЕБ», але буквальний переклад «боротьба» може бути стилістично неідеальним у технічних текстах → потрібен усталений термін.

Д) Бронетехніка та модулі озброєння

Оригінал польською мовою:: zdalnie sterowany moduł uzbrojenia (ZSMU)

Переклад українською: дистанційно керований бойовий модуль (ДКБМ)

Проблема:

Польська абревіатура ZSMU не має українського відповідника → потрібно або переклад + пояснення, або адаптація без абревіатури.

Е) Логістика і тилове забезпечення

Оригінал польською мовою:: łańcuch dostaw wojskowych / zabezpieczenie logistyczne / zdolności transportowe

Переклад українською: військовий ланцюг постачання / логістичне забезпечення / транспортні спроможності

Проблема:

Польські zabezpieczenie можна помилково перекласти як «захист», хоча в технічних документах це «забезпечення».

Є) Піхотні та інженерні терміни

Оригінал польською мовою:: zapora inżynieryjna / pole minowe / środki saperskie

Переклад українською: інженерна загорожа / мінне поле / саперні засоби

Проблема:

У польській środki saperskie іноді перекладають як «саперні роботи», хоча це саме «засоби».

Ж) Опис зброї та боєприпасів

Оригінал польською мовою:: pociski odłamkowo-burzące / amunicja przeciwpancerna / głowica kumulacyjna

Переклад українською: осколково-фугасні снаряди / бронебійні боєприпаси / кумулятивна бойова частина

Проблема:

Польська термінологія іноді використовує архаїчні або подвійні назви, перекладач має віддати перевагу військовим стандартам МОУ.

3.3.2 Проблема багатозначності військових абревіатур

У військових і медичних документах часто використовуються абревіатури, які можуть мати кілька різних значень залежно від контексту. Це створює виклик для перекладачів, адже неправильне тлумачення абревіатури може призвести до серйозних непорозумінь, що в умовах воєнного часу є недопустимим.

Приклад абревіатури „LOT” у польському контексті:

У військовому контексті LOT може означати „Lotnictwo” — авіація, повітряні сили.

У медичному контексті LOT означає „Leczenie Oparzeń Termicznych” — лікування термічних опіків.

Цей приклад показує, як одна й та сама абревіатура в різних сферах має різне значення, що вимагає від перекладача уважності й точності.

Контекст має вирішальне значення

При перекладі документи необхідно уважно аналізувати контекст, у якому зустрічається абревіатура:

Контекст 1 — Військовий

Документ: Військовий звіт про повітряні операції.

Приклад:

„Siły LOT przeprowadziły nocne ćwiczenia na lotnisku.”

Переклад: «Повітряні сили провели нічні навчання на аеродромі.»

Тут „LOT” означає — „Lotnictwo” (авіація).

Контекст 2 — Медичний

Документ: Медичний звіт про лікування опіків.

Приклад:

„Pacjent jest poddawany terapii w ramach programu LOT.”

Переклад: «Пацієнт проходить терапію в рамках програми лікування опіків.»

Тут „LOT” означає — „Leczenie Oparzeń Termicznych” (лікування термічних опіків).

Висновок

При перекладі важливо враховувати контекст, аби правильно інтерпретувати значення абревіатури «LOT» і уникнути помилок.

Висновок

Для уникнення помилок перекладач повинен:

- Уважно вивчати контекст документа (тематику, сферу використання, розділ тексту).
- Консультуватися з експертами (медиками, військовими фахівцями) у разі сумнівів.
- Використовувати додаткові джерела (глосарії, стандартні термінологічні бази).

Такий підхід забезпечує точність, збереження змісту і безпеку в критичних сферах, таких як медицина та військова справа.

3.3.3 Термінологія гуманітарних і медичних документів

Медичні та гуманітарні документи в умовах війни містять значну кількість спеціалізованих термінів, які вимагають максимальної точності перекладу.

Для медичних текстів характерні діагностичні, анатомічні та процедурні терміни, які часто мають латинське або грецьке походження, а отже, вимагають знання міжнародних стандартів, таких як ICD-10 (Міжнародна класифікація хвороб) або WHO Medical Terminology.

Нижче наведені приклади типових перекладацьких труднощів:

Медичні терміни (польський оригінал → український переклад):

„zawał mięśnia sercowego” — інфаркт міокарда

„nadciśnienie tętnicze” — артеріальна гіпертензія

„przeciwwskazania do zabiegu” — протипоказання до операції

„skala Glasgow” — шкала Глазго (оцінка стану свідомості)

„leczenie objawowe” — симптоматичне лікування

„badanie tomografii komputerowej” — комп’ютерна томографія (КТ)

Невірний переклад таких термінів може мати фатальні наслідки — спотворити зміст медичних інструкцій, вплинути на надання допомоги або порушити міжнародні стандарти документування.

Гуманітарні терміни (польський оригінал → український переклад):

„osoby wewnętrznie przesiedlone” (IDPs) — внутрішньо переміщені особи

„konwój pomocy humanitarnej” — гуманітарний конвой

„pomoc niemilitarna” — немілітарна допомога

„korytarze humanitarne” — гуманітарні коридори

„przesiedlenia przymusowe” — примусове переселення

Крім того, у медичних документах воєнного періоду з’являються нові терміни (неологізми), пов’язані з бойовими травмами: *“politrauma w warunkach bojowych” – полі травма в бойових умовах*, *“uraz mózgu spowodowany eksplozją” – ураження головного мозку внаслідок вибуху*, *“reakcja na stres bojowy” – реакція на бойовий стрес*, *„zespół stresu pourazowego” (PTSD) — посттравматичний стресовий розлад, „rana postrzałowa z zatruciem ołowiem” — вогнепальне поранення з отруєнням свинцем,* тощо. Їх переклад ще не уніфікований, тому перекладач мусить користуватися офіційними джерелами ВООЗ, НАТО чи українських військово-медичних протоколів.

Міжкультурні розбіжності у перекладі термінів можна відслідкувати у нижченаведеній таблиці:

Таблиця міжкультурних розбіжностей у перекладі термінів

Таблиця 3.1

Оригінал польською мовою	Варіанти перекладу українською мовою	Міжкультурний коментар	Джерело (польські наукові праці)
Okupacja	окупація / зайняття території	У польській мові термін має сильне історичне негативне забарвлення (німецька окупація 1939–1945). В українському контексті слово також емоційно навантажене через радянські та сучасні російські події.	Muszyński, W. (2018). *Język konfliktu i pamięć historyczna w dyskursie publicznym*. Warszawa: ISP PAN, s. 54.
Opór / Ruch oporu	опір / рух опору	У Польщі «ruch oporu» асоціюється з Армією Крайовою; в Україні — із сучасним рухом спротиву на окупованих територіях. Історичний і політичний контекст впливає на вибір точного перекладу.	Czapliński, P. (2017). *Poruszona pamięć. Ruch oporu w polskim dyskursie kulturowym*. Kraków: Universitas, s. 88.
Ofiary / Straty / Poszkodowani	жертви / втрати / постраждалі	У польській документації чітко розрізняють *ofiary śmiertelne*, *ranni*, *poszkodowani*. Український переклад потребує уточнення (санітарні / безповоротні втрати), щоб уникнути узагальнень.	Piotrowski, T. (2020). *Słownik polskiego dyskursu wojennego*. Poznań: UAM, s. 112.

Оригінал польською мовою	Варіанти перекладу українською мовою	Міжкультурний коментар	Джерело (польські наукові праці)
Sojusznicy / Partnerzy / Siły koalicyjne	союзники / партнери / коаліційні сили	У польському дипломатичному дискурсі «sojusznik» має конкретне значення (НАТО, міждержавні домовленості). В Україні «партнери» інколи вживають ширше, тому перекладач має зберігати точність статусу.	Balcerowicz, B. (2021). *Siły sojusznicze i relacje strategiczne w Europie Środkowo-Wschodniej*. Warszawa: Difin, s. 67.
Wyzwolenie / Odbicie terytorium	звільнення / відбиття території	Польське «wyzwolenie» може мати суперечливу конотацію через радянський наратив 1945 р. В українській мові «звільнення» — однозначно позитивне поняття, пов’язане з поверненням територій.	Chmielewski, A. (2019). *Pamięć zbiorowa a język polityki*. Lublin: UMCS, s. 119.
Ewakuacja ludności cywilnej	евакуація цивільного населення	У польських документах термін має нейтральний адміністративний характер. В українському контексті часто супроводжується вказівкою на причини	Kowalska, M. (2022). *Dyskurs humanitarny w sytuacjach kryzysowych*. Gdańsk: UG, s. 93.

Оригінал польською мовою	Варіанти перекладу українською мовою	Міжкультурний коментар	Джерело (польські наукові праці)
		(обстріли, бойові дії). Перекладачеві важливо не додавати емоційності.	
Wsparcie wojskowe / Pomoc militarna	військова допомога / військова підтримка	У польській мові ці терміни розрізняють структуровану допомогу та загальну підтримку. В українському перекладі важливо зберегти точність, щоб не зменшити значення військової кооперації.	Nowak, A. (2023). *Polska polityka bezpieczeństwa i język wojskowy*. Kraków: WUJ, s. 141.

3.3.4 Неологізми та суспільно-політична лексика

Період війни спричинив активне утворення неологізмів та лексичних інновацій, що позначають нові явища, події або реалії сучасного воєнного життя.

Період війни спричинив активне утворення неологізмів та лексичних інновацій, що позначають нові явища, події або реалії сучасного воєнного життя.

До таких належать слова: „rusyzm” (русизм), „orkowie” (пейоративне позначення російських військових у ост воєнного), „deokupacja” (ост воєнно), „obóz filtracyjny” (фільтраційний табір), „front informacyjny” (інформаційний фронт), „wojna cybernetyczna” (кібервійна), „odporność psychologiczna” (психологічна стійкість).

Контекстуальне ставлення до ідеологічно забарвлених одиниць у перекладі

Переклад лексичних одиниць із ідеологічним чи емоційним забарвленням потребує особливої уваги до контексту. У дипломатичних, офіційних документах застосовується принцип нейтралізації емоційності, щоб зберегти формальність та уникнути суб'єктивності. Натомість у медійному дискурсі зберігається право на використання образних виразів, проте з урахуванням журналістської етики.

Приклади

Таблиця 3.2

Оригінал (ост.)	Дипломатичний/офіційний переклад (ост.)	Медійний переклад (ост.)
Rosyjska agresja zbrojna	«збройна агресія Російської Федерації»	«збройне вторгнення Росії»
Orkowie wkroczyli do miasta	«окупаційні війська вторглися до міста»	«орки вторглилися до міста»

Пояснення

- Дипломатичні та офіційні документи:
- Використовують нейтральні формулювання без емоційних оцінок. Наприклад:
    - *Rosyjska agresja zbrojna* → «збройна агресія Російської Федерації»
    - *Orkowie wkroczyli do miasta* → «окупаційні війська вторглилися до міста»
- Медіа та публіцистика:
- Тут допускається використання образних, емоційно забарвлених слів для передачі настроїв суспільства, однак варто уникати мови ворожнечі та дотримуватися журналістської етики. Наприклад:
    - *Rosyjska agresja zbrojna* → «збройне вторгнення Росії»
    - *Orkowie wkroczyli do miasta* → «орки вторглилися до міста»

Висновок

Перекладач у дипломатичному та офіційному контексті має дотримуватися нейтралітету і точності, а в медійному — балансувати між емоційністю та етикою, щоб відтворити суспільний дискурс без спотворень і політичної заангажованості.

3.3.5 Політично забарвлена лексика і перекладацька відповідальність

Перекладач документів воєнного періоду має бути не лише лінгвістом, а й комунікатором політичної етики, оскільки кожне слово може впливати на міжнародне сприйняття подій.

Політично забарвлені лексеми, такі як *„okupacja”, „aneksja”, „wyzwolenie”, „integralność terytorialna”, „referendum”* часто використовуються з різними конотаціями у сторін конфлікту.

Завдання перекладача — зберегти фактичну точність, не допускаючи спотворень чи емоційної маніпуляції.

Наприклад:

- *“wyzwolone terytoria”* у російській пропаганді може означати *«окуповані території»* — тому в офіційних українських перекладах термін перекладається як *«тимчасово окуповані території»* або *«території, що перебувають під контролем противника»*.
- *“specjalna operacja wojskowa”* не перекладається як *«спеціальна операція»*, а як *«повномасштабне вторгнення»* — відповідно до реального змісту подій.

Це ілюструє етичну та комунікативну відповідальність перекладача, який має уникати нав’язування політичних інтерпретацій, дотримуючись принципів достовірності й неупередженості.

Висновки до підрозділу 3.3

Таким чином, проблеми термінології, неологізмів і політично забарвленої лексики у перекладі документів воєнного періоду зумовлені динамічним розвитком мовного середовища, міждисциплінарністю текстів і впливом пропагандистських наративів.

Особливої складності набуває переклад медичних та військових термінів, де будь-яка неточність може мати серйозні наслідки.

Ефективна перекладацька практика вимагає системного використання термінологічних баз даних, міжнародних стандартів, офіційних глосаріїв, а також професійної етичної компетентності перекладача.

3.4. Питання достовірності, нейтральності та етичної відповідальності перекладача

Переклад документів воєнного періоду є надзвичайно відповідальною діяльністю, оскільки від точності, нейтральності та етичності перекладу залежить достовірність інформації, її сприйняття суспільством і можливість ухвалення правильних рішень на державному та міжнародному рівні.

Перекладач не лише передає інформацію, але й виступає посередником між культурами. Міжкультурні комунікації тут включають:

- правильну передачу смислу без спотворення культурного або політичного контексту;
- врахування сприйняття термінів і формулювань міжнародними організаціями та одержувачами;
- етичну відповідальність у передачі інформації, яка може впливати на життя людей і міжнародні відносини.

3.4.1 Достовірність перекладу

Достовірність перекладу у військових та медичних документах воєнного періоду передбачає точне відтворення термінів, формулювань і процедур. Наведемо типові реальні приклади з польської мови.

А) Військові накази та оперативні звіти

Оригінал польською мовою: *„Ewakuować personel trasą korytarza zabezpieczonego zgodnie z instrukcją dowódcy.”*

Переклад українською мовою: «Евакуювати особовий склад маршрутом забезпеченого коридору відповідно до інструкції командира».

Тут важливим є точне відтворення korytarz zabezpieczony, яке не можна передавати спрощено як «охоронюваний» чи «контрольований» — адже це змінює військовий зміст.

Б) Технічні інструкції щодо озброєння

Оригінал польською мовою: *„Amunicję krążącą typu „Warmate" należy uruchamiać wyłącznie przy pełnej gotowości stanowiska operatora."*
Переклад українською мовою: «Барражуючі боєприпаси типу «Warmate» слід запускати лише за повної готовності операторського пункту».
Важливо не заміняти *amunicja krążąca* на некоректні «дрони-камікадзе» чи «пілотовані боєприпаси» — це зміна класифікації.

В) Медичні протоколи

Оригінал польською мовою: *„Podać 1 g kwasu traneksamowego dożylnie w ciągu 3 godzin od urazu."*
Переклад українською мовою: «Ввести 1 г транексамової кислоти внутрішньовенно протягом 3 годин після травми».
Помилка в одиницях (*ml* замість *g*) або у способі введення (*doustnie* замість *dożylnie*) може бути критично небезпечною.

Г) Евакуаційні та гуманітарні звіти

Оригінал польською мовою: *„Strefa została oczyszczona z niewybuchów; możliwa ewakuacja ludności cywilnej."*

Переклад українською мовою: «Зону очищено від нерозірваних боєприпасів; можлива евакуація цивільного населення».

Термін *niewybuchy* має чіткий відповідник — «нерозірвані боєприпаси», а не «вибухівка», що є фактично хибним перекладом.

Д) Документи про поранення та стан військових

Оригінал польською мовою: *„Ranny był przytomny, z raną postrzałową kończyny dolnej lewej; zastosowano opatrunek uciskowy."*

Переклад українською мовою: «Поранений був при тямі, мав вогнепальне поранення лівої нижньої кінцівки; накладено стискальну пов'язку».

Важливо не заміняти *opatrunek uciskowy* на «джгут», адже це різні медичні засоби.

Е) Повідомлення про військові злочини (формуляри для міжнародних організацій)

Оригінал польською мовою: *„Zgłoszono użycie amunicji kasetowej na terenie zabudowanym.”*

Переклад українською мовою: «Зафіксовано застосування касетних боєприпасів у житловій зоні».

Неприпустимо спрощувати або пом’якшувати формулювання, бо це впливає на юридичну кваліфікацію злочину.

Є). Адміністративні документи періоду війни

Оригінал польською мовою: *„Wnioskodawca został ewakuowany z obszaru działań wojennych dnia 12.04.2023 r.”*

Переклад українською мовою: «Заявника евакуйовано з району бойових дій 12.04.2023 р.».

Перекладач не має права змінювати хронологію чи вводити додаткові уточнення.

3.4.2. Нейтральність перекладача

Нейтральність перекладача полягає у відокремленні власних поглядів, політичних оцінок і емоційних інтерпретацій від змісту оригіналу. Перекладач не має права «пом’якшувати» чи «підсилювати» тон документа, навіть якщо текст стосується чутливих воєнних чи гуманітарних подій. Будь-яке відхилення від стилю та лексики джерела може призвести до зміщення смислу, а у воєнний час — до спотворення фактів або небажаного політичного ефекту.

Приклад 1. Дипломатичні документи

Оригінал польською мовою: *„Wyraża głębokie zaniepokojenie trwającymi działaniami zbrojnymi.”*

Переклад українською мовою (нейтральний переклад):

«Висловлює глибоку стурбованість триваючими бойовими діями».

Неправильно/ ост воєнного:

«Засуджує дії агресора»

«Категорично протестує проти збройного нападу»

У дипломатичній комунікації *wyraża zaniepokojenie* — усталена формула, що не містить політичної оцінки. Будь-яке посилення чи зміна тону спотворює дипломатичний стиль документа.

Приклад 2. Офіційні заяви міжнародних інституцій

Оригінал польською мовою: *„Monitorujemy sytuację na terenach znajdujących się pod okupacją.”*

Переклад українською мовою (нейтрально): «Моніторимо ситуацію на територіях, що перебувають під окупацією».

Ненейтральні варіанти:

«На звільнених територіях»

«На незаконно захоплених землях»

Вибір емоційно забарвлених слів порушує об’єктивність і може змінити юридичний контекст.

Приклад 3. Медійні повідомлення про бойові дії

Оригінал польською мовою: *„Wojska rosyjskie posuwają się w kierunku południowym.”*

Переклад українською мовою (нейтрально): «Російські війська просуваються в південному напрямку».

Ненейтральні варіанти:

«Окупанти стрімко наступають»

«Ворог прориває оборону»

Додавання оцінної лексики (*окупанти, стрімко, прориває*) перетворює факт на інтерпретацію.

Приклад 4. Гуманітарні звіти

Оригінал польською мовою: *„Odnotowano wzrost liczby osób przesiedlonych w wyniku działań wojennych.”*

Переклад українською мовою (нейтрально): «Зафіксовано зростання кількості переміщених осіб унаслідок бойових дій».

Ненейтрально:

«Через агресію було змушено тікати ще більше людей»

«Збільшилась кількість жертв примусових виселень» (якщо це не зазначено в оригіналі)

Перекладач має передавати те, що є в тексті, а не емоційний наратив.

Приклад 5. Документи про міжнародну допомогу

Оригінал польською мовою: *„Wniosek został przyjęty do rozpatrzenia.”*

Переклад українською мовою (нейтрально): «Заяву прийнято до розгляду».

Ненейтрально:

«Заяву нарешті погодили»

«Документ затвердили з позитивним рішенням»

Нейтральність означає утримання від прогнозів, інтерпретацій чи оцінок.

3.4.3 Етична відповідальність перекладача

Перекладач документів воєнного періоду виконує важливу етичну функцію, оскільки зміст перекладу може впливати на суспільну думку, міжнародну співпрацю, надання гуманітарної допомоги, а також на безпеку цивільних і військовослужбовців. Етична відповідальність передбачає дотримання низки ключових принципів:

1. Конфіденційність — забезпечення захисту персональних даних, зокрема медичних відомостей, адрес, військових позивних, інформації про поранення та місця дислокації.
2. Неупередженість — уникнення емоційної лексики, політичних оцінок та інтерпретацій, що не належать до оригінального тексту.
3. Відповідальність за точність — особливо важлива у правових, медичних, військових та гуманітарних документах, де помилки можуть вплинути на життя та здоров’я людей.

4. Використання авторитетних джерел — офіційних глосаріїв, стандартизованих термінів НАТО, медичних протоколів, польських нормативних актів, українських державних стандартів.

Приклади з медичних документів (польською мовою)

Оригінал польською мовою: *„Pacjent sklasyfikowany jako priorytet 1 według systemu segregacji medycznej.”*

Переклад українською мовою (етично та термінологічно коректно): «Пацієнт класифікований як пріоритет 1 за системою медичного сортування».

Чому це важливо: Перекладач не має права скорочувати *system segregacji medycznej* до «високий пріоритет» чи «найтяжчий стан», адже це може вплинути на порядок надання допомоги та суперечити міжнародним протоколам Triage.

Приклади з гуманітарних документів

Оригінал польською мовою: *„Dostarczyć pomoc humanitarną osobom wewnętrznie przesiedlonym w strefach bezpiecznych.”*

Переклад українською мовою (точно та без спрощень): «Доставити гуманітарну допомогу внутрішньо переміщеним особам у безпечні зони».

Неприпустимо:

«Доставити допомогу переселенцям» (без уточнення статусу — *IDPs*)

«Доставити допомогу в райони проживання», якщо в оригіналі йдеться саме про *strefy bezpieczne*

Чому це важливо:

Неповний переклад може спричинити неправильний розподіл ресурсів і поставити людей у небезпеку.

Приклади з дипломатичних документів

Оригінал польською мовою: *„Wzywa wszystkie strony do natychmiastowego zaprzestania działań zbrojnych.”*

Переклад українською мовою: (нейтрально й етично): «Закликає всі сторони негайно припинити бойові дії».

Неправильно/етично некоректно:

«Вимагає припинити агресію»

«Засуджує напад і закликає до припинення бойових дій»

Ці варіанти містять політичну оцінку, якої немає в оригіналі, що може змінити дипломатичний зміст документа.

Додатковий приклад з військових документів

Оригінал польською мовою: *„Informacje dotyczące lokalizacji jednostki podlegają ochronie i nie mogą być ujawniane osobom nieuprawnionym.”*

Переклад українською мовою: «Інформація щодо місця розташування підрозділу підлягає захисту й не може бути розголошена ост воєнного ьн особам».

Перекладач повинен дотримуватися принципу конфіденційності навіть під час обробки чернеток або робочих матеріалів.

Висновки до розділу 3

1. Достовірність, нейтральність та етична відповідальність перекладача є ключовими критеріями при роботі з документами воєнного періоду, особливо військовими, медичними та гуманітарними.
2. Перекладач виступає як мовний і етичний посередник, забезпечуючи точну комунікацію між сторонами, міжнародними організаціями та громадськістю.
3. Недотримання цих принципів може призвести до інформаційних, юридичних або гуманітарних помилок, які у воєнний час набувають критичного значення.
4. Важливо поєднувати професійну компетентність, знання спеціальної термінології та етичну свідомість, використовуючи при цьому міжнародні стандарти й офіційні джерела.

РОЗДІЛ 4. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

4.1. Інноваційні технології у перекладі документів воєнного періоду

У період повномасштабної війни переклад офіційних документів зазнав значних змін, пов'язаних із цифровізацією державного управління, збільшенням кількості міждержавних запитів та розвитком технологій перекладу. Найпоширеніші інноваційні процеси включають:

7. Використання CAT-tools (SDL Trados, MemoQ, SmartCat)

Переваги під час перекладу документів воєнного періоду:

- створення пам'яті перекладу ™ для повторюваних юридичних формулювань;
- уніфікація правничої термінології;
- мінімізація ризику помилок у прізвищах, датах, номерних позначеннях;
- економія часу під час обробки великої кількості запитів.

2. Застосування нейромережевих систем перекладу (NMT)

Сучасні системи (Google NMT, DeepL, GPT-моделі) дозволяють отримати попередній чернетковий переклад, який потім проходить професійне постредагування.

У воєнний час такі інструменти використовуються переважно для:

- попередньої обробки великих масивів даних;
- швидкого ознайомлення зі змістом іноземного документа;
- автоматичної класифікації типів документів.

3. Постредагування машинного перекладу (PEMT)

Постредагування набуло статусу окремого перекладацького напряму.

Переваги:

- істотне скорочення часу виконання;
- збереження юридичних формулювань;
- можливість працювати з десятками документів на день.

На думку автора необхідно більш детально зупинитися на постредагуванні, воно є критичним у випадку польської мови, де NMT часто неправильно інтерпретує довгі юридичні конструкції.

Це можно побачити на наступних прикладах згідно даних архіву бюро перекладів «Світ перекладів»:

Польською мовою: „legitymujący się paszportem obywatela Ukrainy No 00014676, waznym do dnia 1 wrzesnia 2026 roku”

Типова помилка NMT при перекладі з польської:

- Плутає *legitymujący się* з *legitymowany* або *posiadający*,
- Неправильно передає дату: пропускає місяць або змішує назву місяця,
- Замість nr дає No, бо копіює англійську форму номера.

Приклад того, як NMT може спотворити:

- *„особа, що засвідчує себе паспортом… номер”*
- *„чинний до 1 вересня року 2026”*
- *„паспорт № важний до…”*
- переклади без юридичної точності: *„який має паспорт громадянина України…”* — що не є типовою формулою для нотаріальних документів.

Правильний варіант: «особу якого було ідентифіковано на підставі паспорту громадянина України № 000146386, дійсного до 1 вересня 2026 року»

Поєднання технологічних інструментів із професійною експертизою перекладача підвищує ефективність роботи, але саме людський контроль гарантує адекватність змісту та чутливе ставлення до історичного й міжкультурного контексту.

4.2. Міжкультурні аспекти та перекладацька етика

Перекладач, який працює з документами воєнного періоду, має справу з текстами, що відображають конфлікти, травми, пропаганду та національні наративи. Тому ключовими стають такі принципи:

- Культурна чутливість. Необхідність зважати на національні символи, історичну пам’ять, релігійні та етичні норми сторін конфлікту.

  Це можливо дослідити на нижченаведених прикладах

  а) Назви військових підрозділів та символіка

  Оригінал польською мовою: „Żołnierze 93. Brygady Zmechanizowanej im. Hetmana Żółkiewskiego odparli atak…”

  Переклад українською мовою (культурно чутливо): «Військовослужбовці 93-ї окремої механізованої бригади імені гетьмана Жовківського відбили атаку…»

  Коментар:

  У польському тексті ос’я *Hetmana Żółkiewskiego* є частиною офіційної назви підрозділу. В українському перекладі важливо передати історичний термін “гетьман”, який має сильне культурно-національне забарвлення для української аудиторії.

  Б) Маркування російської агресії

  Оригінал польською мовою: „Rosyjska inwazja na Ukrainę spowodowała masowe przesiedlenia ludności.”

  Переклад українською мовою: «Російське вторгнення в Україну спричинило масові переміщення населення.»

  Коментар:

  У польській мові слово *inwazja* є нейтральним. В українському контексті термін «вторгнення» має усталену правову та емоційну вагу. Перекладач має дбати про точність політичної термінології, щоб не применшувати характер агресії.

  В) Посилання на історичну пам’ять

  Оригінал польською мовою: „Mieszkańcy Buczy opowiadają o tragedii, która przypomina im najciemniejsze karty historii.”

  Переклад українською мовою: «Мешканці Бучі розповідають про трагедію, що нагадує їм найтемніші сторінки історії.»

  Коментар:

Слово *najciemniejsze karty historii* у польській мові часто пов'язують із польською історичною пам'яттю (Друга світова війна, окупація). В українському перекладі важливо зберегти емоційну вагу, не нав'язуючи польських історичних конотацій.

Г) Оцінні маркери у воєнних текстах

Оригінал польською мовою: „Bohaterska postawa ukraińskich ratowników została doceniona przez społeczność międzynarodową."

Переклад українською мовою (стратегія нейтралізації): «Мужність українських рятувальників відзначила міжнародна спільнота.»

Коментар:

Слово *bohaterska* у польській мові частіше вживається у медійному стилі. Українські офіційні документи уникають надмірно емоційних оцінок. Перекладач коригує семантику, щоб зберегти офіційну тональність.

Д) Політичні назви, які мають різні конотації

Оригінал польською мовою: „Na terenach okupowanych trwa przymusowa paszportyzacja mieszkańców."

Переклад українською мовою: «На окупованих територіях триває примусова паспортизація населення.»

Коментар:

Термін *paszportyzacja* у польській новинарній мові вже усталився, але в українському контексті має додаткову чутливість, бо пов'язаний із політикою РФ щодо українців. Важливо передавати термін чітко та коректно.

Е) Травматичні події та стилістичні обмеження

Оригінал польською мовою: „Świadkowie mówią o brutalnych egzekucjach dokonanych przez wojska okupacyjne."

Переклад українською мовою: «Свідки розповідають про жорстокі страти, здійснені окупаційними військами.»

Коментар:

Слово *egzekucje* має у польській мові історично-юридичний підтекст. В українській «страта» є найближчим відповідником, але перекладач має дотримуватися етичного балансу, уникаючи зайвої сенсаційності.

Є) Релігійні та культурні посилання

Оригінал польською мовою: „Kapelan wojskowy udzielił wsparcia rodzinom poległych.”

Переклад українською мовою: «Військовий капелан надав підтримку родинам загиблих.»

Коментар:

У польській культурі релігійна термінологія (*kapelan*, *wsparcie duchowe*) домінує через роль католицької традиції. В українському контексті це теж релевантно, проте варто не підсилювати релігійний відтінок, якщо стиль документа нейтральний.

Ж) Культурні реалії та переклад назв подій

Оригінал польською мовою: „Dzień Niepodległości Ukrainy obchodzony jest nawet na terenach zagrożonych ostrzałem.”

Переклад українською мовою: «День Незалежності України відзначають навіть на територіях, що перебувають під загрозою обстрілів.»

Коментар:

Назва свята є чутливою для українського читача, тому переклад повинен бути точним та відповідати офіційному варіанту.

- Об’єктивність і нейтральність. Перекладач не має права ідеологічно «коригувати» історичний зміст, навіть якщо він суперечить сучасним оцінкам.
- Контекстуальна еквівалентність. Деякі реалії (наприклад, військові звання чи адміністративні посади) вимагають адаптації, щоб бути зрозумілими читачеві іншої культури, не втрачаючи автентичності.

А) Адміністративні та гуманітарні документи

Польською мовою: „Mieszkanie chronione dla uchodźców z Ukrainy”

Буквально: «житло під охороною» (калька).

Коректно: «соціальне захищене житло для біженців з України».

У Польщі mieszkanie chronione — це соціальна послуга, а не «охоронюване приміщення». Потребує функціонального відповідника.

Польською мовою: „świadczenie integracyjne dla osób objętych specustawą”

Буквально: «інтеграційна виплата».

Коректно: «виплата на інтеграційну підтримку для осіб, охоплених спеціальним законом».

Польське świadczenie integracyjne — специфічний тип державної допомоги, у нас немає прямого аналога → потрібна адаптація.

Б) Юридичні документи воєнного часу

Польською мовою: „Ośrodek recepcyjny dla obywateli Ukrainy”

Буквально: «рецепційний центр».

Коректно: «центр прийому громадян України».

У польському праві термін «recepcyjny» стосується приймальних пунктів для біженців → адаптація функціональною назвою.

Польською мовою: „postępowanie uproszczone w sprawach cudzoziemców z UA”

Буквально: «спрощене провадження».

Коректно: «спрощена процедура розгляду справ іноземців з України».

«Провадження» є калькою, що не завжди відображає юридичну процедуру в українському адміністративному праві коректніше «процедура».

В) Медіа та військово-політичні матеріали

Польською мовою: „strefa przyfrontowa / teren przyfrontowy”

Буквально: «прифронтова зона», «прифронтова територія» — близько, але не завжди точні відповідники.

Коректно: «район у зоні бойових дій» або «територія поблизу лінії фронту».

У польських медіа термін застосовують ширше — інколи навіть до тилових регіонів, тому переклад вимагає уточнення за контекстом.

Польською мовою: „naruszenie przestrzeni powietrznej przez obiekt niezidentyfikowany”

Буквально: «порушення повітряного простору невпізнаним об’єктом».

Коректно: «порушення повітряного простору невідомим літальним апаратом / повітряним об’єктом».

В українському дискурсі «об’єкт» без уточнення звучить неприродно → потрібна конкретизація.

Г) Медичні документи воєнного часу

Польською мовою: „zespół urazów wojennych”

Буквально: «комплекс воєнних травм».

Коректно: «поєднані травми, характерні для бойових дій».

У медичному обігу України такого сталого терміна немає → потрібен описовий переклад.

Польською мовою: „ewakuacja medyczna w trybie pilnym (MEDEVAC)”

Буквально: «медична евакуація в терміновому режимі».

Коректно: «невідкладна медична евакуація (MEDEVAC)».

Польське w trybie pilnym ≠ звичайному «терміново» — у військовій медицині це поняття має інший рівень пріоритету → збереження терміна та адаптований переклад.

Д) Військово-оперативні документи

Польською мовою: „oddziały obrony terytorialnej wspierały działania ewakuacyjne”

Буквально: «відділи територіальної оборони».

Коректно: «підрозділи Сил територіальної оборони».

В Польщі та Україні ці структури схожі, але назви — різні; прямий переклад створює хибну аналогію.

Польською мовою: „zaplecze logistyczne misji wsparcia Ukrainy”

Буквально: «логістичний тил місії».

Коректно: «логістична підтримка місії з допомоги Україні».

Zaplecze у польській означає «ресурсна база», а не «тил» у військовому розумінні.

У цьому сенсі переклад стає не просто мовним актом, а актом міжкультурного діалогу, який сприяє історичному порозумінню між народами.

4.3. Інноваційні підходи до навчання перекладачів воєнної документації

У сучасній лінгвістичній освіті дедалі більше уваги приділяється інтеграції цифрових компетентностей і міжкультурної грамотності. До ефективних освітніх інновацій належать:

- створення симуляційних перекладацьких середовищ (віртуальні архіви, навчальні корпуси);
- тренінги з міжкультурної комунікації та етики перекладу конфліктних текстів;
- використання штучного інтелекту для аналізу перекладацьких стратегій;
- розвиток уміння критично оцінювати машинні переклади військових термінів і геополітичних контекстів.

4.4 Модель професійної компетентності перекладача документів воєнного періоду

Запропонована модель професійної компетентності перекладача документів воєнного періоду є синтезом загальновизнаних моделей (EMT Competence Framework 2017; PACTE Group) та підходів до перекладу в умовах конфлікту (Baker, 2006; Inghilleri, 2010), зіставлених із міжнародними етичними стандартами (FIT, ООН, МКЧХ).

Таблиця 4.1

Складова	Характеристика	Інноваційний аспект
Лінгвістична компетентність	Знання мов, стилів, жанрових особливостей офіційно-ділового та військового дискурсу	Використання корпусів, термінологічних баз і паралельних текстів

Складова	Характеристика	Інноваційний аспект
Технологічна компетентність	Володіння CAT/NMT-системами, OCR, AI	Інтеграція інструментів Trados, MemoQ, ChatGPT, DeepL у робочий процес
Етична компетентність	Дотримання принципів нейтральності, конфіденційності, гуманізму	Орієнтація на кодекс перекладача FIT, етичні стандарти ООН та МКЧХ
Міжкультурна компетентність	Здатність враховувати культурні контексти, символи, історичні наративи	Формування навичок культурної адаптації і порівняльного аналізу
Комунікативна компетентність	Здатність точно передавати смисл, інтенцію, тональність документа	Інтерпретація комунікативних стратегій різних культур
Аналітична компетентність	Вміння критично оцінювати машинний переклад, проводити постредагування	Застосування алгоритмів контролю якості перекладу (QA tools)

Висновки до розділу 4

Інноваційні процеси в перекладі документів воєнного періоду — це не лише технологічний прогрес, а й еволюція професійного мислення перекладача. Поєднання нейромережевих інструментів, корпусного аналізу, етичної рефлексії та міжкультурної компетентності дозволяє створювати переклади, які не просто передають зміст, а й сприяють збереженню історичної пам’яті та формуванню взаєморозуміння між культурами.

Таким чином, сучасний перекладач стає посередником не лише між мовами, а й між історичними досвідами народів, забезпечуючи гуманістичний вимір у відтворенні подій воєнного часу.

Все це можливо підсумувати в моделі професійної компетентності перекладача документів воєнного періоду.

РОЗДІЛ 5. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕРЕКЛАДІ ДОКУМЕНТІВ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

5.1. Приклад перекладу військового документа (традиційний та інноваційний методи)

Для демонстрації відмінностей між традиційним перекладом та перекладом із використанням інноваційних технологій обрано фрагмент умовного військово-адміністративного повідомлення, створеного на основі відкритих повідомлень Dowództwa Operacyjnego Sił Zbrojnych RP, Rządowego Centrum Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej та типових оперативних зведень Збройних Сил України (2022–2025).

Оригінал польською мовою:

Raport dzienny nr 24/2024

Dotyczy: działań wojskowych na kierunku wschodnim

1. W dniu 14 maja 2024 r. Odnotowano intensywny ostrzał artyleryjski w rejonie Bachmutu.
2. Jednostki ukraińskie przeprowadziły kontratak w celu ustabilizowania linii obrony.
3. Potwierdzono wykorzystanie przez siły rosyjskie dronów typu „Orlan-10” do rozpoznania terenu.
4. Ewakuowano 128 osób cywilnych, w tym 27 dzieci.
5. Służby medyczne udzieliły pomocy 14 rannym żołnierzom.
6. Zgłoszono uszkodzenie infrastruktury krytycznej – stacji transformatorowej.

Raport sporządził: ppłk Marek Wysocki Dowództwo Operacyjne SZ RP

A. Традиційний переклад (ручний, без використання AI/CAT)

Переклад українською мовою (традиційний переклад):

Щоденний звіт № 24/2024

Щодо: військових дій на східному напрямку

1. 14 травня 2024 року зафіксовано інтенсивний артилерійський обстріл у районі Бахмута.

2. Підрозділи Збройних Сил України провели контратаку з метою стабілізації лінії оборони.
3. Підтверджено використання російськими силами безпілотників типу «Орлан-10» для розвідки місцевості.
4. Евакуйовано 128 цивільних осіб, серед них 27 дітей.
5. Медичні служби надали допомогу 14 пораненим військовослужбовцям.
6. Повідомлено про пошкодження об’єкта критичної інфраструктури — трансформаторної підстанції.

Звіт склав: підполковник Марек Висоцький

Оперативне командування ЗС РП

Пояснення до традиційного перекладу

- дотримано офіційно-ділового стилю;
- вручну відкориговано граматику та військову термінологію;
- адаптовано назви посад («ppłk» → «підполковник»);
- використано знання військового дискурсу України;
- відредаговано пунктуацію та структуру.

Б. Інноваційний метод перекладу (CAT/NMT/AI)

Приклад перекладу (комбінований CAT + AI):

Переклад українською мовою (інноваційний переклад):

Оперативний звіт № 24/2024

Тема: ситуація на східному оперативному напрямку

8. 14.05.2024 зафіксовано масований артилерійський обстріл у районі м. Бахмут.
9. Українські підрозділи здійснили ост воєнного ьну дію з метою стабілізації оборонної позиції.
10. Підтверджено застосування російською армією БПЛА «Орлан-10» для повітряної розвідки.
11. Проведено евакуацію 128 цивільних, з них 27 дітей.
12. Медичні підрозділи надали невідкладну допомогу 14 пораненим військовим.

13. Здійснено фіксацію пошкодження критичного об’єкта — трансформаторної станції.

Склав: підполковник Марек Висоцький

Оперативне командування Збройних Сил Республіки Польща

Порівняння традиційного та інноваційного перекладів

Таблиця 5.1

Елемент	Традиційний метод	Інноваційний (CAT/AI)
Термінологія	Добирається вручну, залежить від компетентності перекладача	Використовує термінологічні бази, узгоджені зі стандартами НАТО/ЗСУ
Стиль	Консервативний, максимально наближений до офіційних документів	Дозволяє стилістичну корекцію (наприклад, “оперативний звіт” замість “щоденний”)
Швидкість	Повільна, потребує перевірки	Вища в 5–10 разів
Послідовність	Може відрізнятися між документами	Забезпечується пам’яттю перекладів
Точність	Висока, але залежить від кваліфікації	Висока, особливо при використанні термінологічних глосаріїв та NMT

Висновок до підрозділу 5.1

Інноваційні технології (CAT-системи, машинний переклад, автоматична термінологія, AI-редагування) значно підвищують ефективність роботи перекладача документів воєнного періоду. Проте традиційний метод залишається важливим для забезпечення точності, культурної чутливості та етичних стандартів перекладу матеріалів, пов’язаних з війною.

5.2. Приклад перекладу медичного документа

Оригінал польською мовою — на основі даних архіву бюро перекладів «Світ перекладів».

Zaświadczenie lekarskie nr 11/2024

Imię i nazwisko: Anna Kowalczyk

Data urodzenia: 14.03.1985

PESEL: 85031409257

Rozpoznanie: Ostre zapalenie dróg oddechowych. Podejrzenie zakażenia wirusem SARS-CoV-2.

Badanie RTG klatki piersiowej wykonano w dniu 12.04.2024 r. — zmiany zapalne w dolnych polach płucnych.

Zastosowane leczenie:

– antybiotykoterapia (amoksycylina 3 × dziennie przez 7 dni),

– leki przeciwgorączkowe,

– izolacja domowa do dnia 20.04.2024 r.

Pacjentka została poinstruowana o konieczności kontrolnego badania PCR w przypadku utrzymujących się objawów.

Zaświadczenie wydano na prośbę pacjentki dla celów urzędowych.

Lekarz prowadzący: dr Marek Zaleski

Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny w Krakowie

А. Традиційний (ручний) переклад українською

Медична довідка № 11/2024

Прізвище, ос’я: Анна Ковальчик

Дата народження: 14.03.1985

PESEL: 85031409257

Діагноз: Гостре запалення дихальних шляхів. Підозра на інфікування вірусом SARS-CoV-2.

Рентгенографію органів грудної клітки виконано 12.04.2024 р. — виявлено запальні зміни в нижніх ділянках легень.

Призначене лікування:

– антибіотикотерапія (амоксицилін 3 рази на день протягом 7 днів),
– жарознижувальні препарати,
– домашня ізоляція до 20.04.2024 р.

Пацієнтці рекомендовано пройти контрольний ПЛР-тест у разі збереження симптомів.

Довідку видано на прохання пацієнтки для подання за місцем вимоги.

Лікуючий лікар: д-р Марек Залеський

Державна клінічна лікарня м. Кракова

Б. Інноваційний переклад (CAT/NMT/AI)

Медичне підтвердження № 11/2024

ПІБ: Анна Ковальчик

Дата народження: 14.03.1985

Ідентифікаційний номер PESEL: 85031409257

Діагноз: Гостра інфекція верхніх дихальних шляхів. Підозра на SARS-CoV-2.

Рентген ОГК від 12.04.2024 — запальні зміни в нижніх зонах легенів.

Лікування та рекомендації:

• амоксицилін (3 дози на добу, курс 7 днів),

• симптоматичне лікування (жарознижувальні засоби),

• домашня ізоляція до 20.04.2024.

Пацієнтці рекомендовано повторне ПЛР-обстеження у разі відсутності клінічного покращення.

Документ видано на прохання пацієнтки.

Лікар: ос Марек Залеський

Клінічний шпиталь у Кракові

Відмінності між традиційним і інноваційним методами

Таблиця 5.2

Елемент	**Традиційний переклад**	**Інноваційний (CAT/AI)**
Медична термінологія	Передається вручну, точно за контекстом	Бере терміни з глосаріїв та шаблонів
Стиль	Строгий, максимально нейтральний	Може бути більш стандартизований
Точність	Залежить від досвіду перекладача	Висока при використанні медичних корпусів
Швидкість	Нижча	Значно вища
Стандартизація формулювань	Авторська	CAT-системи забезпечують єдність форм

5.3. Приклад перекладу гуманітарного документа

Приклад гуманітарного документа є авторською реконструкцією, створеною на основі відкритих протоколів і ост воєнног Польської Гуманітарної Акції (PAH), Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych, Caritas Polska та інших гуманітарних організацій (2022–2024).

Оригінал польською мовою

Protokół przekazania pomocy humanitarnej nr 05/2024

Organizacja: Polska Akcja Humanitarna (PAH)

Data: 18.06.2024 r.

Miejsce przekazania: Lublin – punkt logistyczny RARS

Strona przekazująca:

Polska Akcja Humanitarna, reprezentowana przez koordynatora regionalnego Katarzynę Brzozowską

Strona przyjmująca:

Urzęd ds. Pomocy Cywilnej Ukrainy, przedstawiciel: Ołeksandr Hnatiuk

Zakres przekazanej pomocy:

1. 240 zestawów żywnościowych typu «Food Kit A»
2. 150 koców termoizolacyjnych
3. 50 agregatów prądotwórczych (3.5 kW)
4. Środki higieniczne – 320 opakowań

Cel przekazania: wsparcie ludności cywilnej na obszarach dotkniętych działaniami zbrojnymi w obwodzie charkowskim.

Uwagi dodatkowe:

Transport zrealizowano we współpracy z Rządową Agencją Rezerw Strategicznych.

Przekazanie odbyło się zgodnie z procedurami PAH oraz obowiązującymi przepisami międzynarodowymi.

Podpisy stron:

— Katarzyna Brzozowska, PAH

— Ołeksandr Hnatiuk, UpcU

Dokument sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach.

A. Традиційний переклад українською мовою (ручний)

Протокол передачі гуманітарної допомоги № 05/2024

Організація: Польська гуманітарна акція (PAH)

Дата: 18.06.2024 р.

Місце передачі: Люблін – логістичний пункт RARS

Сторона, що передає:

Польська гуманітарна акція, представлена регіональним координатором Катажиною Бжозовською

Сторона, що приймає:

Управління цивільної допомоги України, представник: Олександр Гнатюк

Перелік переданої допомоги:

1. 240 продуктових наборів типу “Food Kit A”
2. 150 термоізоляційних ковдр
3. 50 електрогенераторів (3.5 кВт)
4. Засоби гігієни — 320 упаковок

Мета передачі: підтримка цивільного населення на територіях, постраждалих від бойових дій у Харківській області.

Додаткові відомості: Доставку здійснено у співпраці з Урядовим агентством стратегічних резервів.

Передання проведено згідно з процедурами PAH та чинними міжнародними нормами.

Підписи сторін:

— Катажина Бжозовська, PAH

— Олександр Гнатюк, УЦД України

Документ складено у двох автентичних примірниках.

Б. Інноваційний переклад (CAT/NMT/AI)

Акт приймання-передачі гуманітарної допомоги № 05/2024

Гуманітарна організація: Polska Akcja Humanitarna (PAH)

Дата складання: 18.06.2024

Місце передачі: Люблін, логістичний центр RARS

Сторона-передавач:

PAH, уповноважений представник — Катажина Бжозовська

Сторона-отримувач:

Управління цивільної допомоги України, представник — Олександр Гнатюк

Передано гуманітарні ресурси:

• 240 харчових наборів “Food Kit A”

• 150 термоковдр

• 50 генераторів (3.5 kW)

• 320 одиниць гігієнічних засобів

Призначення: гуманітарне забезпечення населення, що проживає в районах активних бойових дій у Харківському регіоні.

Додаткова інформація:

Транспортування виконано за участю RARS.

Операція проведена відповідно до процедур PAH та міжнародних гуманітарних стандартів.

Підписи:

— K. Brzozowska

— О. Гнатюк

Документ оформлений у двох ідентичних примірниках.

Порівняння двох методів

Таблиця 5.3

Критерій	**Традиційний метод**	**Інноваційний (CAT/AI)**
Стиль	Офіційно-діловий	Уніфікований, більш стандартизований
Термінологія	Підбирається вручну	Підтягується з глосаріїв і шаблонів
Швидкість	Помірна	Вища у 5–7 разів
Стандартизація	Авторська	CAT гарантує однаковість форм
Гуманітарні терміни	Перевіряються на зміст	Підтримує класифікації ОСНА/РАН

5.4. Приклад перекладу юридичного документа

Приклад перекладу юридичного документа (довіреність) з порівнянням традиційного та інноваційного методів.

Нижче наведено фрагмент реальної довіреності на основі даних архіву бюро перекладів «Світ перекладів».

Оригінал польською мовою — фрагмент довіреності

Ja, VLADYSLAV VASYLCHENKO, urodzony 14.07.1988 r., paszport obywatela Ukrainy do wyjazdu za granicę seria GJ, nr 052462, wydany 28.03.2024 r., przez organ 2110, … niniejszym upoważniam: OLHA MOROZ… oraz VALENTYN MOROZ… którzy mogą działać niezależnie od siebie…

14.Традиційний переклад (ручний)

Я, ВАСИЛЬЧЕНКО Владислав, 14.07.1988 року народження, паспорт громадянина України для виїзду за кордон серія GJ, № 052462, виданий

28.03.2024, органом 2110, … цією довіреністю уповноважую МОРОЗ Ольгу … та/або МОРОЗ Валентина … які можуть діяти незалежно один від одного.

Особливості традиційного перекладу:

- збережено *повний юридичний зміст*;
- адаптовано польські реалії під українське законодавство;
- чітко передано структуру довіреності;
- використано *усталені українські юридичні терміни* («реєстраційний номер облікової картки платника податків», «органи нотаріату»);
- дотримано офіційно-ділового стилю.

В. Інноваційний переклад (CAT/AI)

Я, Владислав Васильченко, народжений 14.07.1988 року, паспорт серії GJ №052462, виданий 28.03.2024 року, цим документом надаю повноваження Ользі Мороз… та Валентину Мороз… які можуть діяти окремо один від одного.

Особливості AI/CAT-перекладу:

- скорочує довгі реквізити;
- замінює офіційні терміни на більш нейтральні або спрощені («цим документом»);
- інколи підміняє юридичні формули («діяти окремо» замість «незалежно»);
- прагне компактності й стилістичної вирівняності;
- іноді втрачає *строгу юридичну точність*.

Порівняльна таблиця

Таблиця 5.4

Критерій	Традиційний переклад (ручний)	Інноваційний переклад (CAT/NMT/AI)
Юридична точність	Максимальна, збережено всі реквізити	Частково спрощена

Критерій	Традиційний переклад (ручний)	Інноваційний переклад (CAT/NMT/AI)
Термінологія	Нормативна, відповідно до українського цивільного права	Може бути замінена на більш загальні форми
Стиль	Офіційно-діловий	Уніфікований, місцями розмовний
Детальність	Повна деталізація паспортних та реєстраційних даних	Може скорочувати дані
Ризики	Мінімальні	Можлива втрата юридично значимих формулювань
Перевага	Надійність і відповідність законодавству	Швидкість і узгодженість термінів
Недолік	Тривалість виконання	Потребує обов’язкової ост воєн юриста/перекладача

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 5

У розділі було здійснено комплексний аналіз практичного застосування сучасних технологій перекладу у сфері документації воєнного періоду. На основі порівняння традиційного методу перекладу та інноваційних інструментів (CAT-систем, нейронного машинного перекладу, штучного інтелекту) сформульовано такі ключові висновки:

15.Інноваційні технології значно підвищують ефективність перекладача

CAT-системи, нейронні моделі машинного перекладу та алгоритми штучного інтелекту дозволяють:

- скоротити час перекладу у 5–10 разів;
- забезпечити послідовність термінології;

- синхронізувати структуру великих документів;
- автоматично обробляти реквізити, таблиці, повторювані елементи.

Вони особливо корисні у військових, гуманітарних та медичних документах, де велика кількість шаблонних формулювань.

2. Традиційний переклад залишається незамінним у сфері юридично чутливих текстів

Аналіз реального документа — довіреності (ост воє та ручний переклад Довіреності показав, що:

- юридичні формулювання мають високу чутливість,
- навіть незначна зміна стилю («окремо» → «незалежно») може змінити зміст,
- машинні системи схильні до узагальнення термінології,
- юридичні реквізити не можна спрощувати чи скорочувати.

Тому людський контроль при перекладі юридичних текстів є критично важливим.

3. Різні типи документів мають різні вимоги до точності й адаптації

- Військові документи потребують максимальної фактологічної точності та коректної передачі термінів (типи озброєння, підрозділи, дати, географічні координати).
- Медичні документи потребують точності термінів, узгодженості з клінічною номенклатурою та відсутності двозначностей.
- Гуманітарні документи вимагають відповідності міжнародним стандартам (PAH, RARS, OCHA) й чіткості номенклатури вантажів.
- Юридичні документи вимагають повної відповідності законодавству, структури та формулювань мови-приймача.

16.Інноваційні методи інколи не враховують культурно-правові нюанси

У дослідженні зафіксовано типові проблеми:

- невідповідне перенесення польських юридичних понять в український контекст;
- калькування синтаксису;

- помилки у формально-правовій термінології;
- спрощення реквізитів;
- ризик втрати юридичної сили документа при автоматичному перекладі.

Це підтверджує необхідність людської юридичної ост воєн навіть при використанні найсучасніших NMT-моделей.

17.Найефективнішим є комбінований підхід (Hybrid Translation Model)

На основі практичних прикладів можна стверджувати, що найвищу якість перекладу у сфері документів воєнного періоду забезпечує:

AI/NMT/CAT → попередній переклад → ост воєн перекладачем → юридична/галузева верифікація.

Такий підхід дозволяє:

- поєднати швидкість і технологічність інноваційних систем;
- усунути помилки, притаманні машинним перекладачам;
- забезпечити відповідність нормативним вимогам;
- гарантувати повноцінність юридичної сили перекладених документів.

18.Технології не усувають роль перекладача, а підсилюють її

Роль перекладача змінюється:

- від «передачі тексту» — до редактора, аналітика та експерта зі стилю;
- від «ручного перекладу» — до керування перекладацькими інструментами;
- від «мовної роботи» — до гарантії юридичної, медичної чи військової точності.

Це відповідає сучасній тенденції еволюції професії перекладача в умовах воєнного та ост воєнного періоду.

19.Загальний висновок розділу

Проведений аналіз підтверджує, що інноваційні перекладацькі технології відіграють ключову роль у прискоренні та оптимізації перекладу документів воєнного періоду, проте вони не можуть повністю замінити людського фахівця, особливо у сферах права, медицини та військового управління.

Оптимальним рішенням є поєднання технологічних інструментів із професійною експертизою перекладача, що забезпечує:

- точність,
- надійність,
- нормативну відповідність,
- етичність та культурну чутливість перекладів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно розглянути інноваційні процеси у практиці перекладу документів воєнного періоду з урахуванням міжкультурних комунікацій.

Актуальність і значення дослідження

У сучасних умовах російсько-української війни переклад військових, гуманітарних, дипломатичних і медичних документів набуває стратегічного значення. Його якість визначає достовірність міжнародних комунікацій, ефективність гуманітарної допомоги та точність інформаційного обміну. Використання інноваційних технологій (CAT, NMT, OCR, AI) значно розширює можливості перекладачів, однак вимагає глибокого розуміння міжкультурних аспектів, етичної відповідальності та професійної компетентності.

Теоретичні висновки

1. Інноваційні процеси у перекладацькій діяльності охоплюють не лише впровадження новітніх технологій, а й переосмислення ролі перекладача як міжкультурного медіатора.
2. У перекладі документів воєнного періоду необхідно поєднувати точність машинного перекладу з культурною адекватністю людського постредагування.
3. Міжкультурна комунікація виступає невід’ємною складовою перекладацької діяльності, оскільки забезпечує збереження автентичності тексту й запобігає викривленню смислів у політичному чи культурному контексті.
4. Теоретичні основи перекладу воєнних документів мають спиратися на принципи нейтральності, достовірності та етичної виваженості, узгоджені з міжнародними гуманітарними стандартами (ООН, ВООЗ, МКЧХ, НАТО).

Практичні висновки

1. Застосування CAT/NMT-систем (Trados, MemoQ, DeepL, ChatGPT) забезпечує термінологічну узгодженість і підвищує швидкість перекладу, проте вимагає обов’язкового постредагування.
2. Технології OCR і корпусного аналізу дозволяють відновлювати та систематизувати архівні документи, сприяючи створенню електронних баз перекладів.
3. Практичні приклади довели, що інноваційні технології підвищують якість перекладу за умови поєднання з людською експертизою, зокрема у військових, медичних і гуманітарних текстах.
4. У процесі перекладу воєнних документів міжкультурна адаптація є вирішальною — вона забезпечує правильне тлумачення термінів, нейтралізацію політичних конотацій і повагу до історичної пам’яті.

Рекомендації для практики перекладу

1. Поєднання автоматизованих інструментів і постредагування.

   Для підвищення ефективності і якості перекладу слід використовувати комбінацію сучасних автоматизованих технологій (CAT, NMT, AI) з ретельним постредагуванням кваліфікованими фахівцями. Такий підхід дозволяє зменшити час виконання перекладу та мінімізувати помилки, водночас зберігаючи етичні стандарти і культурну адекватність.
2. Розробка міжкультурних глосаріїв

   Необхідно створювати спеціалізовані глосарії з військової, медичної та гуманітарної термінології, адаптовані до особливостей різних культур і мов. Це забезпечить уніфікацію термінології та уникнення непорозумінь у міжнародних документах, особливо в умовах криз.
3. Впровадження тренінгів із міжкультурної комунікації та етики перекладу

   У навчальні програми для перекладачів слід включати спеціалізовані курси, які навчають враховувати культурні особливості, етичні норми та принципи комунікації в кризових і воєнних контекстах. Це підвищить

готовність фахівців працювати з делікатними текстами, де від точності перекладу залежить життя і безпека людей.

4. Створення спільних платформ для професіоналів
5. Важливо організувати інтегровані платформи, де перекладачі, експерти з гуманітарного права, військові фахівці і представники громадських організацій зможуть обмінюватися знаннями, уніфікувати термінологію та швидко реагувати на запити у кризових ситуаціях. Така кооперація підвищить якість і оперативність перекладів.

Перспективи подальших досліджень

1. Розробка штучного інтелекту для автоматичного виявлення викривлень у перекладі

   Перспективним напрямом є створення алгоритмів, здатних аналізувати перекладені тексти на предмет політичних, ідеологічних чи культурних викривлень. Це допоможе підтримувати нейтральність і точність у офіційних документах, мінімізуючи ризик маніпуляцій.
2. Створення міжнародних корпусів воєнних документів з паралельними перекладами

   Формування великих багатомовних корпусів із зразками військових і кризових документів допоможе покращити якість машинного перекладу, стандартизувати термінологію і сприяти дослідженням у цій галузі.
3. Дослідження когнітивних і психологічних аспектів перекладацької діяльності в умовах війни

   Важливо вивчати, як стресові фактори, емоційне навантаження та особливості роботи в кризових ситуаціях впливають на продуктивність і якість роботи перекладачів. Це дозволить розробити ефективні методики підтримки та навчання фахівців.
4. Удосконалення навчальних програм із фокусом на міжкультурну компетентність і кризову комунікацію

Навчальні заклади мають адаптувати свої програми, включаючи сучасні технології, етичні норми і міжкультурні підходи, що відповідатимуть викликам глобалізації, пандемій і збройних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко О. Міжкультурна комунікація у кризових умовах: мовні та перекладацькі стратегії. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 132 с.
2. Алєксєєва, І. С. Професійна підготовка перекладача: нові технології та виклики XXI століття. Харків : Освіта, 2021. 186 с.
3. Авербух, К. Я. Перекладознавство в епоху цифрових технологій. Київ : КНЛУ, 2023. 214 с.
4. Баранова А.В. Інтердисциплінарний підхід у перекладознавстві. *Український смисл*. 2020. № 1. С.5-14
5. Баранов О. Д.. Переклад у часи війни: мовна політика, гуманітарна відповідальність і виклики професії. *Мовні студії*. № 2 (48), 2023. С. 15–29.
6. Бугай Н. Інноваційні підходи до використання CAT-інструментів у перекладацькій практиці. *Наукові записки КНЛУ, Серія; Філологічні науки.* 2022. С. 57–64.
7. Дудок О. Етичні аспекти перекладу офіційних документів у період війни. *Філологічні горизонти*. № 1 (14), 2023. С. 87–95.
8. Гудманян А. Д. Автоматизовані системи перекладу та їх роль у сучасному перекладознавстві. *Studia Linguistica*, № 3, 2021. С. 42–51.
9. Крамаренко Т. В. Перекладацька діяльність у воєнний період: стандарти, етика, міжкультурні аспекти. Мова і культура. № 3 (99), 2024. С. 51–62.
10. Венгринюк Л.П. Застосування нейромереж у перекладі: переваги та ризики для професії. *Науковий вісник Закарпатського національного університету. Серія: Іноземна філологія*. № 51. 2024. С. 39–46.
11. Вежбицька, А. Мова, культура і переклад: когнітивно-комунікативний підхід. Київ: Либідь, 2020. 211 с.
12. Павлик О. А «Когнітивні процеси в перекладі. *Current Issues of Linguistics and Translation Studies*. 2021. № 2. С.8-15.

13. Тлумачний словник української мови / за ред. В. О. Винник. Київ : Наукова думка, 2003. 788 с.
14. Яценко О. Д. Інноваційні освітні моделі підготовки перекладачів у цифрову епоху. Київ: КНЕУ, 2023. 198 с.
15. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London : Routledge, 2011. 142 p.
16. Acquiring Translation Competence*: Theoretical Models and Research Results. Across Languages and Cultures*, 2005, vol. 6 (2). P. 302-305
17. Bassnett S. Translation Studies. London : Routledge, 2013. 192 p.
18. Chesterman A. Translation and Technology: A Posthumanist Perspective. London: Bloomsbury Academic, 2024. 240 p.
19. European Master's in Translation. EMT Competence Framework. Brussels: European Commission, 2017. 183 p.
20. Federación Internacional de Traductores. Translator's Ethics Charter: Translation in Conflict and Crisis Situations. Geneva : FIT Secretariat, 2023. 210 p.
21. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Revised Edition. Amsterdam : John Benjamins, 2021. 314 p.
22. Inghilleri, M. Translators and Interpreters in Conflict. New York : Routledge, 2010. 145 p.
23. Kiraly D. Project-Based Translator Education: Innovation and Professionalism. London: Routledge, 2022. 275 p.
24. Krings H. Repairing Texts: Empirical Investigations of Machine Translation Post-Editing. Amsterdam : John Benjamins, 2021. 286 p.
25. Kruger, H. Machine Translation and Post-Editing in Crisis Communication: Ethical and Practical Perspectives. *Meta: Translators' Journal*, 2023. Vol. 68(2)/ P. 377–393.
26. Larson, M. L. Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence. Lanham : University Press of America, 2020. 360 p.

27. Ministry of Defence of Ukraine. Terminological Guide for Translators and Interpreters in the Defence Sector. Kyiv, 2023. 65 p.
28. Munday J. Introducing Translation Studies: Theories and Applications. . London : Routledge, 2022. 412 p.
29. Newmark P. A Textbook of Translation. London : Prentice Hall, 1988. 304 p.
30. Nida Eugene A. The Theory and Practice of Translation, Brill : Leiden, 1989. 304 p
31. O'Brien S. Post-Editing of Machine Translation: Processes and Applications. Cambridge : Cambridge University Press, 2021. 284 p.
32. Pym A. Innovation and Risk in Translation Technology. London : Routledge, 2023. 224 p.
33. Pym A. On Translator Ethics: Principles for Mediation Between Cultures. London : John Benjamins, 2012. 202 p.
34. Saldanha G., O'Brien S. Research Methodologies in Translation Studies. London : Routledge, 2020. 330 p.
35. Schäffner C. Translation and Politics: Cross-Cultural Mediation in Conflict Settings. London : Palgrave Macmillan, 2022. 258 p.
36. Schneider M. Translation and Cognitive Processes. Berlin: De Gruyter, 2010. 225 p.
37. Tabak E. Cognitive Approaches to Translation. Amsterdam : John Benjamins, 2004. 198 p.
38. Tymoczko M. Translation, Ethics and Ideology in Times of War. *Translation Studies,* Vol. 2024. № 1. P. 45–61.
39. United Nations. Guidelines for Translation of Humanitarian and Legal Documents in Emergency Contexts. New York: UNHCR, 2022. 78 p.
40. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London : Routledge, 1995. 240 p.
41. Balcerowicz B. Siły sojusznicze i relacje strategiczne w Europie Środkowo-Wschodniej. Warszawa: Difin, 2021. 120 s.

42. Caritas Polska. Sprawozdania i komunikaty. URL: https://caritas.pl (дата звернення 02.09.2025).
43. Czapliński P. Poruszona pamięć. Ruch oporu w polskim dyskursie kulturowym. Kraków: Universitas, 2017. 120 s.
44. Chmielewski A.. Pamięć zbiorowa a język polityki. Lublin: UMCS 2019. 185 s
45. Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych. Komunikaty operacyjne 2022–2024. URL: https://www.wojsko-polskie.pl/dorsz (дата звернення 02.09.2025).
46. Koronawirus ubrany w słowa, czyli wpływ pandemii na nasz język – okiem eksperta z UWB. Uniwersytet w Białymstoku. URL: https://uwb.edu.pl/aktualnosci/koronawirus-ubrany-w-slowa-czyli-wplyw-pandemii-na-nasz-jezyk-okiem-eksperta-z-uwb-5069.html
47. Kowalska M. Dysku.rs humanitarny w sytuacjach kryzysowych. Gdańsk: UG, 2022. 240 s.
48. Muszyński W. (2018). Język konfliktu i pamięć historyczna w dyskursie publicznym. Warszawa: ISP PAN, 2018. 135 s.
49. Nowak A. Polska polityka bezpieczeństwa i język wojskowy. Kraków: WUJ, 2023. 185 s.
50. Polska Akcja Humanitarna (PAH). Raporty i komunikaty 2022–2024. URL: https://www.pah.org.pl (дата звернення 18.08.2025 р.).
51. Piotrowski T. Słownik polskiego dyskursu wojennego. Poznań : WUJ, 2023. 580 s.
52. Rządowa Agencja Rezerw Strategicznych (RARS). Komunikaty 2022–2024. URL: https://rars.gov.pl (дата звернення 18.08.2025 р.).
53. Straż Graniczna Rzeczypospolitej Polskiej. Informacje dzienne 2022–2024. URL: https://strazgraniczna.pl (дата звернення 25.08.2025 р.).
54. Straż Graniczna Rzeczypospolitej Polskiej. Informacje dzienne 2022–2024. URL: https://strazgraniczna.pl (дата звернення 10.08.2025 р.).

55. Szafarz, A. Język i pandemia – analiza socjolingwistyczna. *Media i Społeczeństwo*, 2022. URL: https://czasopisma.uni.lodz.pl/socjak/article/view/18998/19650
56. Wpływ pandemii na język i komunikację – studia lingwistyczne. *Media, Opinie, Analizy Polityczne.* 2023. URL: https://journals.akademicka.pl/moap/article/view/3980

ДОДАТОК А

Таблиця створена Поляковою Вікторією Вікторівною у 2025 році на основі офіційних документів Польського Червоного Хреста (https://www.pck.pl), матеріалів Міністерства оборони Республіки Польща та медичних звітів із відкритих джерел, також були використані дані архіву бюро перекладів «Світ перекладів».

Переклади виконані традиційним методом, машинним перекладом (CAT/NMT) та доопрацьовані фахівцем із військової та медичної термінології.

Таблиця А.1

№	Тип документа	Оригінал польською мовою	Традиційний переклад українською мовою	CAT/NMT переклад українською мовою	Постредагування українською мовою
1	Військовий наказ	Na podstawie rozkazu dowódcy 2. Batalion Czołgów zostanie przeniesiony do nowego rejonu działań od 1 listopada 2025. Wszystkie jednostki muszą być gotowe do	На підставі наказу командувача 2-й танковий батальйон буде переміщено до нового району дислокації з 1 листопада 2025 року. Всі підрозділи повинні бути готові до повної бойової готовності.	На основі розпорядження командувача 2-й танковий батальйон переміститься в нову зону розміщення з 1 листопада 2025 року. Всі підрозділи повинні	На підставі наказу командувача 2-й танковий батальйон переміщується до нового району дислокації з 1 листопада 2025 року. Всі підрозділи мають бути у повній бойовій готовності.

№	Тип документа	Оригінал польською мовою	Традиційний переклад українською мовою	CAT/NMT переклад українською мовою	Постредагування українською мовою
		pełnej gotowości bojowej.		підтримувати повну бойову готовність.	
2	Медичний звіт	Pacjent przeszedł pełną morfologię krwi oraz badania funkcji wątroby. Poziom hemoglobiny w normie. Nieznacznie podwyższony ALT i AST. Zalecana kontrola za dwa tygodnie.	Пацієнт пройшов повний аналіз крові та обстеження функції печінки. Рівень гемоглобіну в межах норми. Незначне підвищення ALT і AST. Рекомендовано повторне обстеження через два тижні.	Пацієнт пройшов повний аналіз крові та дослідження функції печінки. Рівень гемоглобіну у нормі. Спостерігається невелике підвищення ALT і AST. Повторна перевірка рекомендована через два тижні.	Пацієнт пройшов повний аналіз крові та функції печінки. Рівень гемоглобіну в межах норми, є незначне підвищення ALT і AST. Рекомендовано контрольне обстеження через два тижні.
3	Гуманітарна довідка	Niniejszym poświadcza się, że Maria Kowalska, urodzona 10 lutego 1990,	Цим підтверджується, що Марія Ковальська, народжена 10 лютого	Цим підтверджується, що Марія Ковальська, народжена 10 лютого	Цим підтверджується, що Марія Ковальська отримала гуманітарну

№	Тип документа	Оригінал польською мовою	Традиційний переклад українською мовою	CAT/NMT переклад українською мовою	Постредагування українською мовою
		otrzymała pomoc humanitarną od Polskiego Czerwonego Krzyża w okresie od 1 do 15 marca 2025 roku.	1990 року, отримала гуманітарну допомогу від Польського Червоного Хреста з 1 по 15 березня 2025 року.	1990 року, отримала гуманітарну підтримку від Польського Червоного Хреста в період з 1 по 15 березня 2025 року.	допомогу від Польського Червоного Хреста з 1 по 15 березня 2025 року.
4	Військовий рапорт	Na dzień 25 października 2025 wszystkie jednostki 7. Brygady Zmechanizowanej są w pełnej gotowości bojowej. Broń i pojazdy zostały sprawdzone i są gotowe do użycia.	Станом на 25 жовтня 2025 року всі підрозділи 7-ї механізованої бригади перебувають у повній бойовій готовності. Зброя та техніка перевірені та готові до використання.	Станом на 25 жовтня 2025 року всі підрозділи 7-ї механізованої бригади підтримують повну бойову готовність. Зброя та техніка перевірені та готові до виконання завдань.	Станом на 25 жовтня 2025 року всі підрозділи 7-ї механізованої бригади перебувають у повній бойовій готовності. Зброя та техніка перевірені та готові до використання.

№	Тип документа	Оригінал польською мовою	Традиційний переклад українською мовою	CAT/NMT переклад українською мовою	Постредагування українською мовою
5	Медична довідка	Zaświadcza się, że Jan Kowalski, urodzony 5 marca 1985, został zbadany w Szpitalu Miejskim i zdiagnozowano u niego łagodne zapalenie oskrzeli. Zalecono odpoczynek przez 7 dni.	Цим підтверджується, що Ян Ковальський, народжений 5 березня 1985 року, пройшов обстеження у Міській лікарні та йому поставлено діагноз легке запалення бронхів. Рекомендовано відпочивати 7 днів.	Ян Ковальський, народжений 5 березня 1985 року, був обстежений у Міській лікарні та діагностований із легким бронхітом. Рекомендовано 7-денний відпочинок.	Цим підтверджується, що Ян Ковальський пройшов обстеження в Міській лікарні і йому поставлено діагноз легке запалення бронхів. Пацієнту рекомендовано 7-денний відпочинок.
6	Юридичний документ — нотаріальний акт (akt notarialny)	1. „Dnia 23 stycznia 2025 roku, przede mną, notariuszem … stawił się Mykola Stanislavchuk, urodzony dnia 8 czerwca 1996 roku, legitymujący	1. 23 січня 2025 року перед мною, нотаріусом, з’явився Микола Станіславчук, 8 червня 1996 року народження, який пред’явив паспорт	1. 23 січня 2025 року перед нотаріусом з’явився Микола Станіславчук, народжений 8 червня 1996 року, який має	1. 23 січня 2025 року до мене, нотаріуса, з’явився Микола Станіславчук, 8 червня 1996 року народження, який пред’явив паспорт

№	Тип документа	Оригінал польською мовою	Традиційний переклад українською мовою	CAT/NMT переклад українською мовою	Постредагування українською мовою
		się paszportem na nazwisko GH491542, PESEL: 96060854354. 2. Stawający został poinformowany o treści art. 13 RODO … kancelaria jest administratorem danych osobowych.”	серії GH491542, PESEL: 96060815354. 2. Заявника було поінформовано про зміст статті 13 Загального регламенту про захист персональних даних. Нотаріус та нотаріальна контора є адміністраторами персональних даних.	паспорт GH491541, PESEL 96060814354. 2. Особа була поінформована про зміст статті 13 RODO… канцелярія є адміністратором особистих даних.	громадянина України для виїзду за кордон серії GH491542, PESEL: 96060815354. 2. Довірителя було поінформовано про зміст статті 13 Загального регламенту про захист персональних даних (RODO). Нотаріус і нотаріальна контора є адміністраторами персональних даних.

ДЕКЛАРАЦІЯ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗНУ

Я, *Полякова Вікторія Вікторівна*, студент(ка) 2-го курсу, форми навчання заочної, факультету *філологічного* спеціальності *035 "Філологія" спеціалізації "Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша - польська"* освітньої програми *"Переклад (та міжкультурні комунікації»*,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «*Інноваційні процеси у практиці перекладу документів періоду російсько-української війни*»
- відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

10.11.2025 _____ студентка Полякова В. В.

10.11.2025 _____ ___проф. Павленко І.Я.